

BILAN

RAPPORT 2008
Someren (NB), Hollestraat 28

Proefsleuvenonderzoek

EXTERN CONCEPT

DD 10-06-2008

in opdracht van dhr. T. Engelen

Rapport-ID

Titel	Someren (NB), Hollestraat 28. Proefsleuvenonderzoek.	
ISSN	1572-3194-2008/concept	
Rapportnummer	2008/concept	
Aantal pagina's	70	
Opdrachtgever	Dhr. T. Engelen	
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. T. Engelen	
Onderzoekskader	Nieuwbouw	
Projectleider BILAN	Mw. M. Mostert	
Auteur(s)	Mw. M. Mostert, dhr. C. Verbeek	
Kaarten en afbeeldingen	Dhr. R. van Breugel	
Datum concept	10-06-2008	
Digitale versie	10-06-2008	
Verzending concept aan		
Akkoord BILAN	C. Witteveen Directeur	C. Verbeek Senior-archeoloog

BILAN

B: Fontys Hogescholen, Mollergebouw
Prof. Goossenslaan 1-01, ruimte A 1.16, Tilburg
P: Postbus 90903, 5000 GD TILBURG
T: 0877 876322
F: 013 5360051
E: bilan@fontys.nl
W: www.bilan.nl

© BILAN 2008

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	7
1 Inleiding.....	9
1.1 Administratieve gegevens project	9
1.2 Ligging van het plangebied	10
1.3 Huidig en toekomstig gebruik.....	11
2 Vooronderzoek	12
3 Inventariserend veldonderzoek	12
3.1 Onderzoeksvragen.....	12
3.2 Onderzoeksmethode	13
3.3 Resultaten van het proefsleuvenonderzoek	14
4 Interpretatie en datering.....	19
5 Toetsing en beantwoording van de onderzoeksvragen	20
6 Waardering	22
7 Conclusie en selectieadvies.....	24
8 Literatuur.....	26
Bijlage 1: Lijst met afkortingen conform ASB	28
Bijlage 2: Programma van Eisen.....	29
Bijlage 3: Profielen	48
Bijlage 4: Vlaktekeningen	54
Bijlage 5: Coupes	58
Bijlage 6: Sporenlijst	63
Bijlage 7: Vondstenlijst	67
Bijlage 8: Overzicht archeologische perioden.....	69
Bijlage 9: Overzicht geologische perioden.....	70

Figuren

Fig. 1: Ligging van het plangebied in de regio.....	10
Fig. 2: Aangelegde werkputten.....	14
Fig. 3: Profiel in werkput 2 met de verschillende bodemhorizonten.....	15
Fig. 4: Werkputten met alle sporen.....	17
Fig. 5: Spoor 17 in werkput 3.....	18

Samenvatting

Op 13 maart 2007 verleende dhr. T. Engelen aan BILAN opdracht voor een archeologisch proefsleuvenonderzoek in het plangebied Hollestraat 28 in de gemeente Someren (Noord-Brabant).

Uit het vooronderzoek bleek dat het plangebied gelegen is op de flank van een dekzandrug waarop een hoge zwarte enkeerdgrond ontwikkeld is, nabij het riviertje de Kleine Aa. Het westelijke perceel van het plangebied had een hoge verwachting voor het aantreffen van onverstoorde archeologische waarden. Daarom werd een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in totaal 70 sporen aangetroffen, bestaande uit kuilen, paalkuilen en een greppel. Er werden in totaal twee vindplaatsen aangetroffen. Vindplaats 1 bestond uit paalkuilen uit de ijzertijd die over het hele plangebied liggen verspreid. Deze vindplaats strekt zich waarschijnlijk alle richtingen uit in en rondom het plangebied. Vindplaats 2 bestond uit een greppel uit de Middeleeuwen. Ten noordoosten en oosten van het plangebied, richting de hoger gelegen dekzandruggen, worden meer (bewonings)sporen uit de Middeleeuwen verwacht.

Het plangebied ligt op de flank van een dekzandrug die afhelt naar het beekdal van de Kleine Aa die zich ten zuidwesten van het plangebied bevindt. Aan de hand van de bodemprofielen werd duidelijk dat de bodem zich in een relatief natte context had ontwikkeld. Binnen het plangebied is een groot deel van het archeologische sporenniveau in de het esdek of akkerlaag opgenomen. Hierdoor zijn alleen de onderkanten van diep ingegraven sporen geconserveerd en konden door het ontbreken van minder diepe gefundeerde sporen geen structuren worden herkend. Daarom is in overleg met het bevoegd gezag besloten om het onderzoek, ondanks het voorkomen van archeologische sporen, niet door te starten naar een definitieve opgraving.

Gezien de lage inhoudelijke kwaliteit van de middeleeuwse vindplaats en de slechte fysieke kwaliteit van de ijzertijdvindplaats worden deze vindplaatsen als niet behoudenswaardig gewaardeerd en wordt geen vervolgonderzoek binnen het plangebied geadviseerd.

De verantwoordelijke overheid dient, voordat de grondverstorende activiteiten plaats vinden, dit advies te beoordelen en om te zetten in een selectiebesluit.

1 Inleiding

Op 13 maart 2007 verleende dhr. T. Engelen aan BILAN opdracht voor een archeologisch proefsleuvenonderzoek in het plangebied Hollestraat 28 in de gemeente Someren (Noord-Brabant). Aanleiding voor het onderzoek was geplande bouw van woningen. Op basis van de resultaten van het vooronderzoek¹ is een waarderend inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven aanbevolen.

De projectleiding was in handen van mevr. M. Mostert. Het veldwerk werd uitgevoerd op 1 en 2 april 2008. Aan het onderzoek werkten mee: mw. M. Mostert, mw. A. Kooi en mw. Dielemans onder de wetenschappelijke leiding van dhr. C. Verbeek (senior KNA-archeoloog). De gemeente Someren trad op als verantwoordelijke overheid.

Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) en volgens het Programma van Eisen² (Bijlage 2).

1.1 Administratieve gegevens project

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Someren
Plaats	Someren
Toponiem	Hollestraat 28
Straat	Hollestraat
Hoekcoördinaten	NW: 190.596 / 405.206 NO: 190.731 / 405.242 ZO: 190.757 / 405.157 ZW: 190.619 / 405.122
Oppervlakte onderzoeksgebied	ca. 0,48 ha, onderzoeksgebied ca. 0,25 ha
Kaartblad	51 H
Opdrachtgever	Dhr. T. Engelen
Uitvoerder	BILAN
OM-meldingnummer	27656
KLIC meldingnummer	08G052102
BILAN projectcode	B1507
Bevoegd gezag	Gemeente Someren
Beheer en plaats van documentatie	BILAN ³
KNA	Versie 3.1

¹ Kortlang 2007.

² Kortlang 2008.

³ Binnen twee jaar na afronding van het veldwerk zal de onderzoeksdocumentatie, conform de eisen van het depot, worden overgedragen aan het Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant.

1.2 Ligging van het plangebied

Het plangebied bevindt zich ten zuidwesten van de bebouwde kom van Someren, aan de Hollestraat. Het plangebied wordt in het noorden begrensd door de Hollestraat, in het oosten door stallen behorend tot het agrarische bedrijf aan de Hollestraat 28 en verder door landbouwgrond.

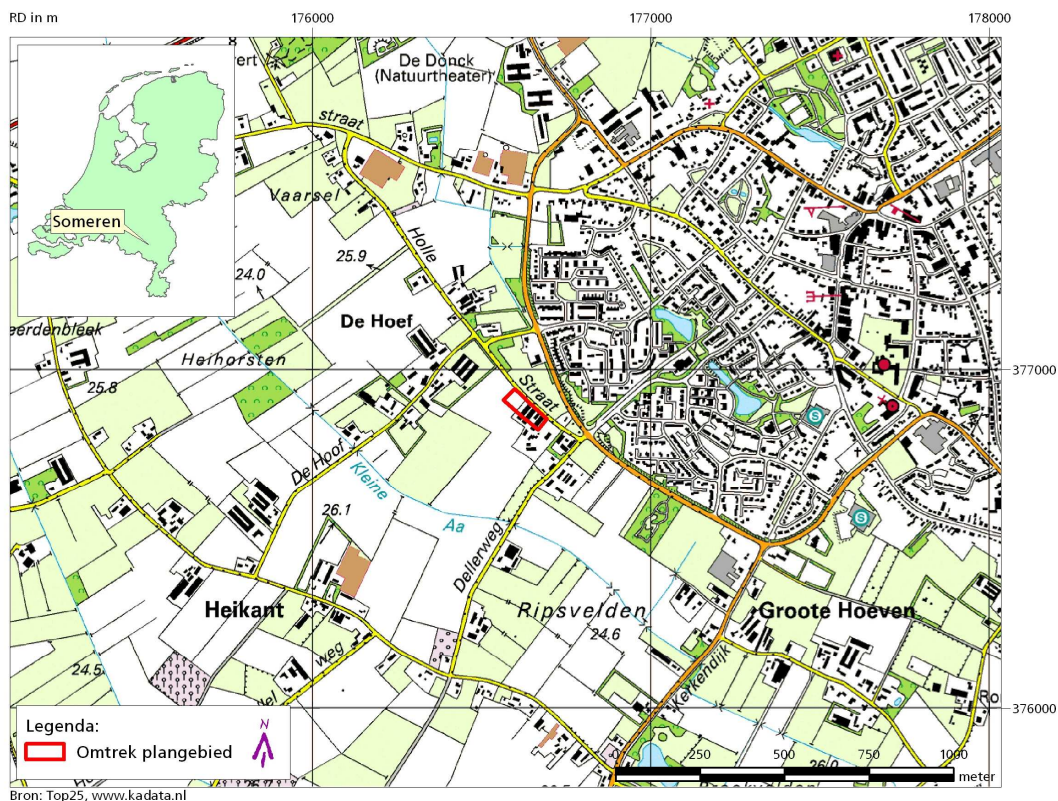

Fig. 1: Ligging van het plangebied in de regio.

1.3 Huidig en toekomstig gebruik

De heer Engelen (opfokbedrijf Engelen), heeft het voornemen een deel van een perceel landbouwgrond (S1834) en een perceel met stallen (S1833) te herbestemmen voor woningbouw. In het kader van de provinciale regeling "Rood voor rood" en het hierop gebaseerde gemeentelijke beleid BIO (Buitengebied In Ontwikkeling) zullen vier woningen worden gerealiseerd met elk een perceel van ca. 1200 m. De aanwezige stallen worden gesloopt. De omvang van het totale plangebied dat een nieuwe bestemming krijgt bedraagt ongeveer 0,48 ha. Het gebied is thans in gebruik als akkerland en een met vier stallen bebouwde zone met verhard erf.

Vanwege de vergunningsprocedure is een archeologisch vooronderzoek vereist. Een bureauonderzoek heeft in juli 2007 plaatsgevonden. De graafwerkzaamheden ten behoeve van de inrichting en bouw van de woningen kunnen eventueel aanwezige archeologische resten verstoren.

2 Vooronderzoek

In 2007 is een archeologisch bureauonderzoek en een veldcheck uitgevoerd om een verwachtingsmodel op te stellen voor het aantreffen van archeologische waarden in het plangebied. Tijdens het veldbezoek zijn enkele proefkuilen gegraven om de bodemopbouw te bestuderen. Het bureauonderzoek en het veldbezoek hebben bevestigd dat het plangebied zich bevindt op de flank van een dekzandrug die in het verleden aantrekkelijk is geweest voor bewoning. In de loop van de late Middeleeuwen is ter plaatse een plaggendek ontstaan. In één van de proefkuilen is mogelijk zelfs een archeologisch spoor aangesneden. In het oosten van het plangebied is geconstateerd dat de bouw van stallen in het verleden de ondergrond dermate heeft verstoord, dat de kans op behoudenswaardige archeologische resten er gering is.

Gezien de ligging van het plangebied op de flank van een dekzandrug met een enkeerd bodem, nabij het riviertje de Kleine Aa, is de kans behoorlijk groot dat zich in westelijke perceel binnen het plangebied archeologische resten bevinden. De ligging van het plangebied is min of meer vergelijkbaar met het terrein Ripsvelden nabij de toekomstige begraafplaats aan de Loovebaan, ongeveer 600 meter ten zuidoosten van het onderhavige gebied. Daar zijn bij een proefsleuvenonderzoek nederzettingssporen uit de ijzertijd, Romeinse tijd, vroege- en volle Middeleeuwen aangetroffen. Vergelijkbare sporen en vondsten waren ook in het onderhavige gebied te verwachten.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Onderzoeksvragen

De volgende meer algemene onderzoeksvragen vormen mede het kader van het onderzoek:

Algemene onderzoeksvragen:

1. Zijn in de ondergrond archeologische resten in de vorm van grondsporen of andere resten zoals vuursteenconcentraties aanwezig?
2. Wat is de aard, omvang, datering en conserveringstoestand van de archeologische resten, grondsporen en structuren? Wat kan in dit verband gezegd worden over de archeologische verwachting in de ruimere omgeving van het plangebied?
3. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch?
4. Wat is de geologische/bodemkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
5. Zijn er aanwijzingen voor de datering van het cultuurdek?
6. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de conserveringstoestand van de diverse vondstcategorieën?
7. Wat is de fysieke kwaliteit van sporen en vondsten per site.
8. Bevatten de in de proefsleuven nader onderzochte sporen goed geconserveerde paleo-ecologische of zoöarcheologische resten, al dan niet verbrand of verkoold?
9. Hoe kunnen de aangetroffen sites gewaardeerd worden op basis van de fysieke en archeologisch inhoudelijke kwaliteit?
10. Wat kan op basis van de bodemprofielen en vondsten gezegd worden over de ontginningsgeschiedenis van het gebied?
11. Waar en in welke mate is de oorspronkelijke bodemopbouw verstoord en tot welke diepte?
12. Wanneer zijn de archeologische sites als woonplaats of anderszins in onbruik geraakt?

13. Is er een relatie met archeologische vindplaatsen in de omgeving? Wat is op basis van de resultaten en de vindplaatsen in de omgeving de archeologische verwachting voor de directe omgeving van het plangebied Hollestraat?

Vragen bij doorstart naar beperkt vervolgonderzoek:

14. Welke structuren zijn op de vindplaats aanwezig (huizen, bijgebouwen, greppels, waterputten, wegen)?
15. Gaat het hier om complete erven?
16. Welke aanwijzingen zijn er voor verbouwingen van gebouwen?
17. Maken de erven deel uit van een grotere nederzetting?
18. Op welke wijze zijn de erven/is de bewoning in te passen in een nederzettingsmodel van de microregio?
19. Wat is de datering van de structuren op basis van vondsten, de typologie van de structuren en/of dendrochronologische data van hout uit waterputten?
20. Wat is op basis van vondsten en sporen de functie van (de gebouwen op) het erf?
21. Hoeveel fasen kunnen worden onderscheiden?
22. Wat is de indeling van het erf?
23. Zijn er aanwijzingen voor een weg of pad (karrensporen, parallelle greppels, lege zones)?
24. Houden de gebouwen en structuren rekening met de aanwezigheid van een weg of route?
25. Welke activiteitszones zijn verder te onderscheiden?
26. Welke cultuurgewassen en wilde planten zijn aangetroffen in de geanalyseerde zadenmonsters.
27. Sluiten de onderzoeksresultaten aan bij het actuele beeld van het bewoningspatroon van het dekzandplateau in de IJzertijd en de Middeleeuwen (denk aan Someren-Waterdael)?

3.2 Onderzoeksmethode

Het onderzoeksgebied bestaat uit akkerland. Over het gebied waren drie parallelle proefsleuven van 40 x 4 meter geprojecteerd. De afstand tussen de sleuven bedroeg ca 20 m. Het totale aantal meters proefsleuf bedroeg 480 m². De dekking van de proefsleuven bedraagt hiermee minimaal 10,6 % van het totale gebied, in te vullen op het westelijke, niet verstoorde akkerdeel van 2500 m². Daarnaast kon ter aanvulling (indien van belang voor een goede waardstelling) 100 m² extra worden ingezet. In overleg met dhr. F. Kortlang⁴ werden werkput 2 en 3 voor een deel uitgebreid, hierbij werd circa 80 m² extra aangelegd.

Indien behoudenswaardige archeologische resten werden aangetroffen en de omvang van de behoudenswaardige zone bedroeg niet meer dan ca 600 m² (circa een vierde van het plandeel waarvoor bestemmingswijziging wordt aangevraagd), dan kon na schriftelijk akkoord van het bevoegd gezag (gemeente Someren) en de opdrachtgever direct een doorstart plaatsvinden naar een beperkt vervolgonderzoek. Dit was echter niet aan de orde, er vond geen doorstart plaats naar een vervolgonderzoek.

De bouwvoor en akkerlaag werden machinaal verwijderd. Laagsgewijs werd verdiept tot op het niveau waarop de sporen duidelijk leesbaar waren. Indien nodig om de leesbaarheid te vergroten, werd het vlak aanvullend met de hand opgeschaafd. In principe werd één vlak op spoorniveau getekend en beschreven. Het archeologisch leesbare vlak werd gefotografeerd, ingekrast, beschreven en getekend op schaal 1:50. NAP-waarden werden gemeten in één raai in het midden van de sleuf met intervallen van 5 meter. Met

dezelfde interval werd ook de hoogte van het maaiveld ter hoogte van de proefsleuf gemeten. Van de proefsleuven werd aan het begin, in het midden én aan het einde een profielsectie van 1 m breed in een van de lange, meest informatieve wanden van de sleuf getekend, gefotografeerd en bodemkundig en lithologisch beschreven. In iedere proefsleuf werden ruim voldoende sporen onderzocht teneinde inzicht te krijgen in de aard, ouderdom en conservering van de sporen, dit om de vraagstellingen van het PvE te beantwoorden en om een waardering van de vindplaats mogelijk te maken. Greppels werden altijd gecoupeerd. Spoorvondsten werden per spoor en daarin per laag verzameld, aanleg- en vlakvondsten (geen metaal of vuursteen) werden bij geringe hoeveelheden verzameld per proefsleuf. Indien duidelijke concentraties vondsten werden aangetroffen, dan per concentratie of in vakken van 5 bij 4 meter. Vondsten uit profielen werden stratigrafisch verzameld en gerelateerd aan de beschreven profielkolommen.

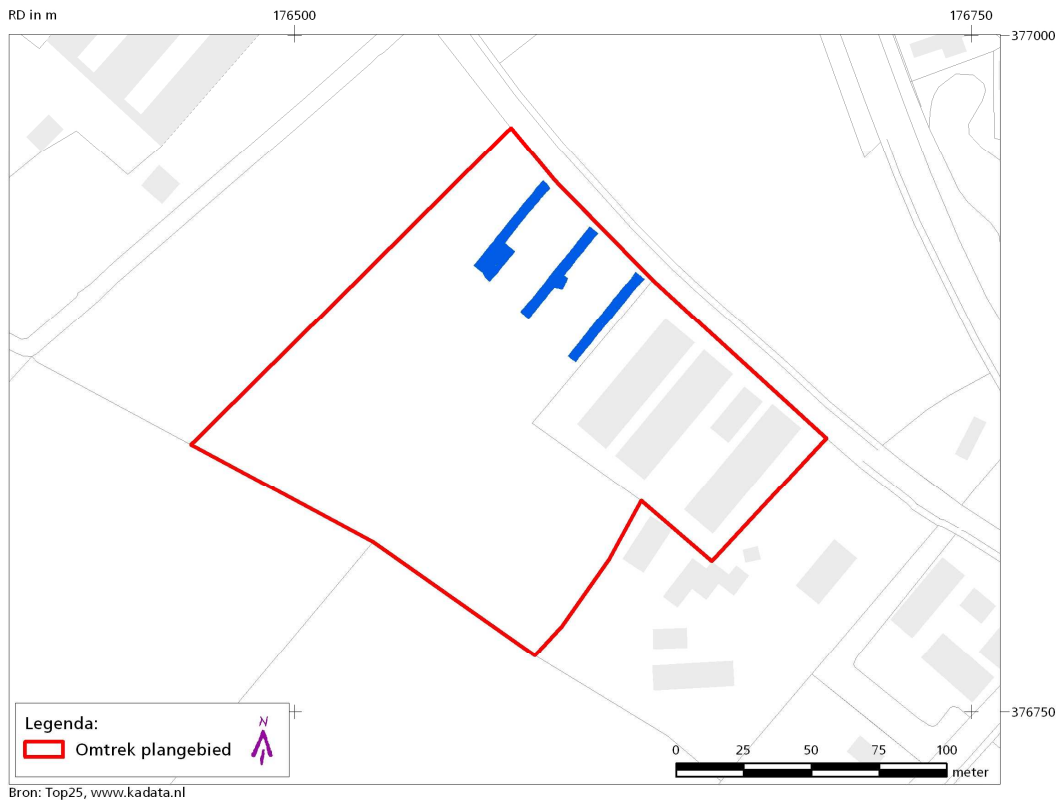

Fig. 2: Aangelegde werkputten.

3.3 Resultaten van het proefsleuvenonderzoek

3.3.1 Stratigrafie

In alle werkputten werden drie profielen van één meter breed afgestoken en gedocumenteerd. In de profielen was een humeuze A-horizont aanwezig met een dikte van 50 tot 90 cm en bestaande uit meerdere lagen. De bovenste laag, de bouwvoor, was 20 tot 40 cm dik en donkergrijs van kleur en matig humeus. De bouwvoor is recent ontstaan, de onderzijde van de laag was scherp afgelijnd en de horizont

⁴ Na veldbezoek van dhr. F Kortland, adviseur van de gemeente Someren op 1 april 2008.

was opvallend schoon en bevatte geen insluitsels die kenmerkend zijn voor oudere bodemhorizonten in een esdek.

Onder de bouwvoor bevond zich in de profielen van werkput 2 en 3 een 5 tot 15 cm dikke bruingrijze, zwak humeuze laag. Daaronder bevonden zich verschillende vlekkerige, bioturbaat beïnvloede lagen. In werkput 2 waren dit een 25 cm dikke bruingrijs gevlekte of grijsbruine laag, gevolgd door een geelwitte of witgrijs gevlekte laag van 10 tot 25 cm dik. In werkput 3 was onder de bruingrijze laag een 5 tot 20 cm dikke licht bruingeel en bruingrijs gevlekte laag, in profiel 3 gevolgd door een 20 cm dikke lichtbruin geel gevlekte laag.

In werkput 1 week het profiel af van de twee overige werkputten, dat werd voornamelijk veroorzaakt door de (sub) recente bodemingrepen die in de profielen en het vlak zichtbaar waren. Onder de bouwvoor bevond zich een licht bruingeel gevlekte laag die tussen de 5 en 20 dik was net daaronder een grijsbruin en bruingrijs gevlekte laag van 5 tot 35 cm dik. In profiel 1 was tussen die twee lagen nog een 6 tot 8 cm dikke geel lichtgrijs bruin gebrokte, verrommelde laag aanwezig. Onder de humeuze A-horizont waren de zandwinningskuilen aanwezig die in hoofdstuk 3.3.2 verder beschreven zullen worden. Daaronder ging de bodem over in een geel (witte) C-horizont van matig oxiderend, matig fijn, matig siltig zand.

Fig. 3: Profiel in werkput 2 met de verschillende bodemhorizonten.

Het plangebied bevindt zich aan de rand van een dekzandrug die in het zuiden overgaat naar een dekzandvlakte (3M13) met op circa 350 m ten zuiden van het plangebied een dalvormige laagte zonder veen (2R2), het beekdal van de Kleine Aa⁵. In het plangebied komen, net als op het overige deel van de dekzandrug, hoge zwarte enkeerdgronden voor die in de richting van het beekdal van de Kleine Aa (op

⁵ Geomorfologische kaart van Nederland 1 : 50 000.

circa 350 m van het plangebied) overgaan in lage enkeerdgronden en beekerdgronden⁶. Het plangebied bevindt zich op de overgang van de hoger naar laag gelegen delen van het landschap. In de bodemprofielen was te zien dat de bodem zich in een lager gelegen deel van het landschap heeft ontwikkeld. De hoge zwarte enkeerdgrond met een gelaagde A-horizont waarvan een groot deel sterk bioturbaat beïnvloed was, lag direct op de geoxideerde C-horizont.

3.3.2 Sporen en structuren

Er werden in totaal 80 sporen gedocumenteerd. Na het couperen bleken 10 natuurlijk van aard. De overige sporen bestonden uit 43 kuilen, 25 paalkuilen en 1 greppel (fig. 4).

In werkput 1 werd een groot aantal kuilen aangetroffen. In het noordelijke deel van de werkput waren deze langgerekte kuilen (sporen 4 t/m 27) noordwest-zuidoost, in het zuidelijke deel van de werkput (sporen 28 t/m 46) noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerd. De kuilen met een lengte van 1,5 m tot minimaal 4 m en een breedte van 50 cm tot 1 m lagen verspreid over de hele werkput met een onderlinge afstand 5 tot 30 cm. Ze werden alle gegutst om de diepte te bepalen, die varieerde van 2 tot circa 28 cm. Ze hadden een matig humeus bruingrijze vulling met soms insluitsels in de vorm van houtskool en aardewerk. Van enkele kuilen (sporen 17 t/m 27) werd alleen de onderste 2 tot 6 cm van de sporen aangetroffen; deze sporen hadden een geelwit bruingrijs gebrokte vulling.

In alle werkputten werden paalkuilen aangetroffen. De paalkuilen zijn allemaal gecoupeerd, gedocumenteerd en afgewerkt⁷. Deze paalkuilen waren tussen 2 en 34 cm diep en bestonden voornamelijk uit één vulling die (licht of donker) grijs, grijsbruin gevlekt. Spoor 13 in werkput 3 had een duidelijk te onderscheiden kern en insteek. De insteek was grijs van kleur en de kern grijs donkergrijs gevlekt. De onderkant van deze paalkern bestond uit een zwarte, humeuze vulling.

Er werden geen structuren herkend. In werkput 3 waren twee paalkuilen (spoor 13, 14) dieper geconserveerd dan de overige paalkuilen. Waarschijnlijk waren dit middenstaanders die vanwege de dakdragende functie dieper gefundeerd waren. In werkput 1 waren drie paalkuilen (spoor 1, 2, 3) aangetroffen die waarschijnlijk behoorden tot een ingang van een ijzertijdgebouw (type Haps).

In werkput 2 bevond zich in het noordelijke deel van de werkput een noordnoordwest-zuidzuidoost georiënteerde greppel (spoor 13). Deze greppel was circa 35 cm breed en 16 cm diep met twee vullingen die donkergrijs en licht grijsbruin van kleur waren.

⁶ Bodemkaart van Nederland 1 : 50 000.

⁷ Deze werkwijze werd aangehouden na overleg met dhr. F. Kortlang.

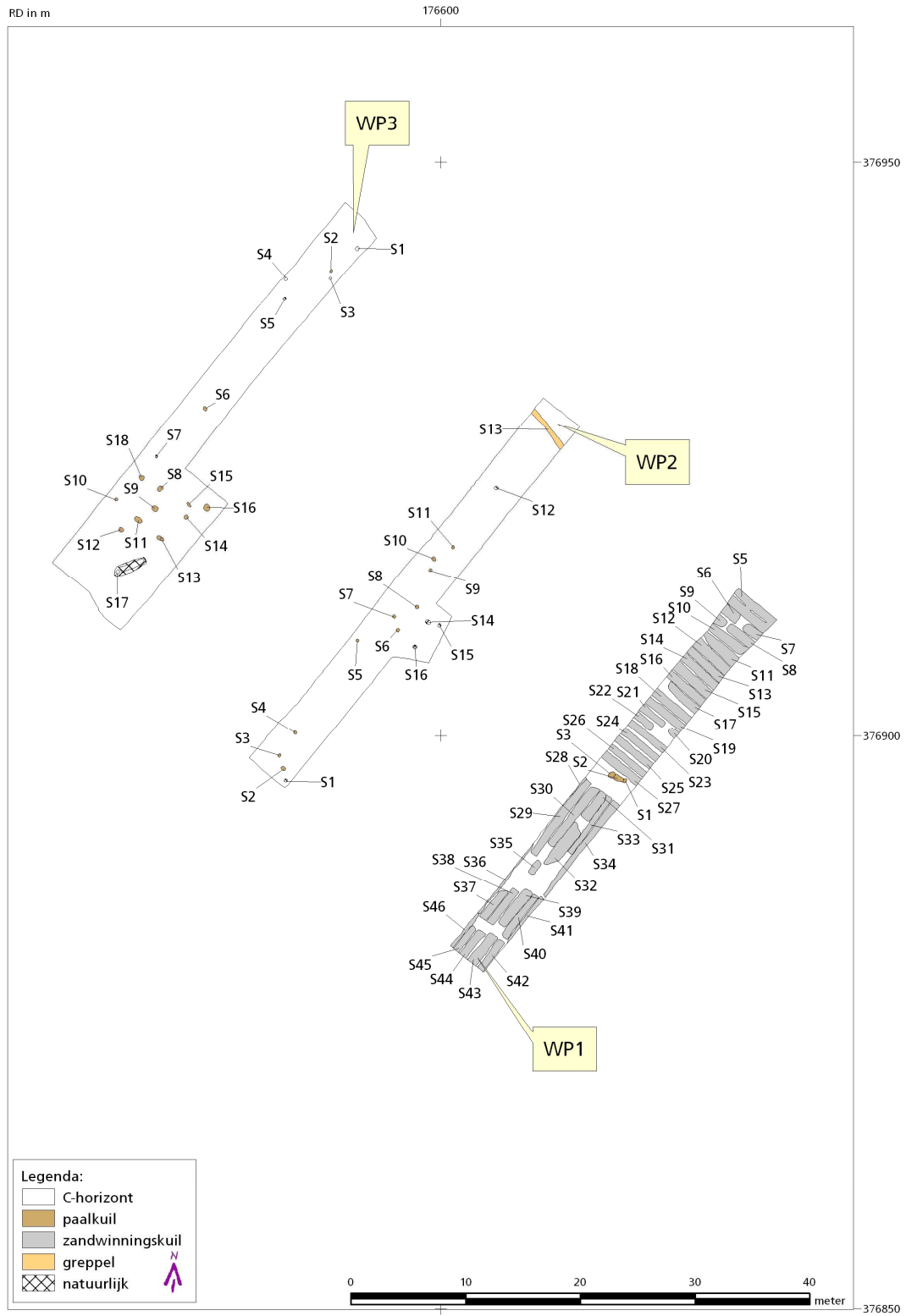

Fig. 4: Werkputten met alle sporen.

Spoor 17 in werkput 3 bestond uit een 3 m lang en circa 80 cm breed spoor (fig. 5). De binnenste vulling van dit spoor was bruingrijs gevlekt met twee noordoost zuidwest georiënteerde donker grijze bandjes van circa 2 cm breed. Ten noordoosten van deze vulling bevond zich een bruingrijs gevlekte ronde vulling. Deze vullingen werden omgeven door een geelwitte langgerekte vulling. In eerste instantie werd dit spoor aangemerkt als mogelijk inhumatiegraf. Het is ook als zodanig behandeld door het apart te fotograferen, te tekenen op schaal 1:10 en schavend te verdiepen. Hierbij bleek echter dat het spoor geen graf was, maar waarschijnlijk een natuurlijk spoor dat mogelijk is ontstaan door een boomval. De donkere binnenvulling werd bij het verdiepen al snel heel smal in het midden en ook de donkere bandjes die mogelijk de contouren van de kist zouden vormen bleken uit verschillende vullingen te bestaan die, gezien het verloop ervan, geen kist konden zijn.

Fig. 5: Spoor 17 in werkput 3.

3.3.3 Vondstmateriaal

Er werden in totaal 32 stuks vondstmateriaal aangetroffen, bestaande uit 26 fragmenten handgevormd aardewerk, 3 fragmenten gedraaid aardewerk, 1 fragment rode baksteen en 2 stuks natuursteen. Deze vondsten werden zowel in de kuilen, paalkuilen als in de greppel aangetroffen.

Het oudste aardewerk wordt gevormd door het handgevormde aardewerk⁸. Dit aardewerk is gedateerd in de ijzertijd (800 – 12 v.C.). Het aardewerk bestaat onder andere uit twee spinklosjes. Daarnaast werd een fragment kogelpotaardewerk aangetroffen met een datering 850 – 1200 n. C. (VMEC-LMEA). In werkput 1 werd bij de aanleg van het vlak een fragment roodbakkerend aardewerk uit 1350-1650 n.C. (LMEB-NTA) en een fragment steengoed uit de periode tussen 1550 en 1650 n.C. (NTA) aangetroffen. Het fragment baksteen heeft een datering tussen 1600 en 2000 n.C. (NTA-NTC).

⁸ Determinatie door BAAC.

4 Interpretatie en datering

De kuilen die in werkput 1 werden aangetroffen zijn in relatie te brengen met het subrecent (vanaf de Nieuwe Tijd) grondgebruik van het plangebied. Deze kuilen zijn niet als geen archeologische vindplaats beschouwd.

Dergelijke kuilen kunnen een zeer verschillende oorsprong hebben, bijvoorbeeld als eskuilen/ -greppels of gewasbedden⁹. Esgreppels komen vooral voor op de centrale delen van essen in gebieden met moderpodzolgronden en een minder groot aantal op veldpodzolgronden en haarpodzolgronden. Esgreppels zijn ongeveer 6 tot 8 m lang, 60 tot 100 cm breed en liggen vaak geclusterd met een onderlinge afstand van circa 1 m. Deze esgreppels werden gegraven voor de winning van zand voor in de potstal. Zand werd gebruikt als mengmateriaal voor de mestbereiding. De greppels doorsneden de onderzijde van het plaggendek, bevatten eventueel aanwijzingen voor een fossiele cultuurlaag. De vulling van de greppels bestond uitsluitend uit materiaal dat nauwelijks afwijkt van het bovenliggende plaggendek. De esgreppels kunnen vroegmodern aardewerk bevatten. Ze worden gedateerd in de periode tussen de vijftiende en negentiende eeuw gedateerd¹⁰.

Gewasbedden kenmerken zich naast de aanwezigheid van jong aardewerk en baksteenfragmenten vooral door een vulling die gelijk is aan de vulling van het bovenliggende plaggendek. Ze zijn vermoedelijk ontstaan doordat grond in stroken werd weggegraven om in de tussenruimte verhoogde bedden aan te leggen, een vorm van grondverbetering. Een andere verklaring voor de bedden is dat ze werden uitgegraven voor de winning van zand. Deze bedden worden gedateerd tussen de zestiende tot en met de negentiende eeuw¹¹. Deze (sub) recente sporen zijn door agrarische activiteiten ontstaan en vormen geen archeologische vindplaats.

De aangetroffen paalkuilen vormen vindplaats 1. Zij werden aan de hand van het vondstmateriaal en de kleur en de vorm van de sporen gedateerd in de ijzertijd. De paalkuilen waren zowel in het vlak als in de coupes vlekkelig afgelijnd. De sporen bestonden uit de onderkantjes van paalkuilen uit de ijzertijd. Er konden geen structuren, zoals huisplattegronden of bijgebouwen, worden herkend. Een groot deel van de paalkuilen is waarschijnlijk niet geconserveerd, alleen de onderkant van de diep gefundeerde paalkuilen, zoals de middenstaanders zijn bewaard gebleven. De ijzertijdvindplaats kon niet begrensd worden en strekt zich rondom het gehele plangebied uit.

Vindplaats 2 ten slotte werd gevormd door het greppeltje in werkput 2 die aan de hand van een fragment kogelpotaardewerk in de Middeleeuwen (VMEC-LMEA) is gedateerd. Van deze greppel was in werkput 2 slechts de onderkant geconserveerd, in de andere werkputten was de greppel niet zichtbaar in de vlakken. Het verloop van de greppel bevindt zich waarschijnlijk net ten oosten van werkput 3 en onder de zandwinningskuilen van werkput 1. Eventuele andere middeleeuwse sporen worden verwacht ten noordoosten van het plangebied.

⁹ In Hiddink 2005 wordt in hoofdstuk 9.3 ook ingegaan op de discussie over de interpretatie van dit soort kuilen.

¹⁰ Spek 2004, 848-849.

¹¹ Hiddink 2005, 175-182.

Greppels werden gebruikt als afscheiding van erven en/of nederzettingen, als fysieke afscheiding, om het vee binnen en wilde dieren en andere gevaren buiten te houden. De aangetroffen greppel was slecht geconserveerd, de functie ervan is niet bekend.

5 Toetsing en beantwoording van de onderzoeksvragen

1. Zijn in de ondergrond archeologische resten in de vorm van grondsporen of andere resten zoals vuursteenconcentraties aanwezig?

Er werden in totaal 70 archeologische sporen aangetroffen, bestaande uit kuilen, paalkuilen en een greppel. Verder werd vondstmateriaal aangetroffen, bestaande uit aardewerk en natuursteen.

2. Wat is de aard, omvang, datering en conserveringstoestand van de archeologische resten, grondsporen en structuren? Wat kan in dit verband gezegd worden over de archeologische verwachting in de bredere omgeving van het plangebied?

Er werden in totaal twee vindplaatsen aangetroffen. Vindplaats 1 bestond uit paalkuilen die aan de hand van hun vulling en vondstmateriaal in de ijzertijd zijn gedateerd. De sporen waren zowel in het vlak als in de coupes niet duidelijk afgelijnd, slechts de onderzijden van de paalkuilen waren nog geconserveerd. Deze sporen bevonden zich niet in structureel verband en kwamen in alle drie de werkputten voor, de vindplaats kon daarom niet worden begrensd. Vindplaats 2 bestond uit een onderkant van een greppel die aan de hand van een aardewerkfragment in de Middeleeuwen (VMEC-LMEA) is gedateerd. De greppel was slecht geconserveerd en werd alleen in het noordelijke deel in werkput 2 aangetroffen.

De vindplaatsen zijn vanwege hun lage inhoudelijke of fysieke kwaliteit als niet behoudenswaardig gewaardeerd. Mogelijk kunnen de vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied om dezelfde redenen een lage waardering krijgen. In de lagere delen van het landschap ten zuiden van het plangebied kan de conservering vanwege de nattere context beter zijn en ook de conserveringstoestand op de hoger gelegen dekzandrug ten noorden van het plangebied kan waarschijnlijk niet met de omstandigheden binnen het plangebied worden vergeleken.

Naast de archeologische vindplaatsen werden in werkput 1 43 langgerekte kuilen met een agrarische oorsprong aangetroffen. Deze sporen waren redelijk goed geconserveerd, van 2 tot 28 cm onder het vlak. In de kuilen werd aardewerk aangetroffen uit de late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd.

3. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaalstratigrafisch?

Er werden in alle drie de werkputten archeologische sporen aangetroffen. De sporen bevonden zich in de bovenzijde van de C-horizont, direct onder A-horizont. Met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kunnen de vindplaatsen niet worden begrensd. De ijzertijdvindplaats strekt zich waarschijnlijk alle richtingen uit in en rondom het plangebied. De middeleeuwse vindplaats bestaat uit een greppel in het oosten van het plangebied. Ten noordoosten en oosten van het plangebied, richting de hoger gelegen dekzandruggen, worden bewoningssporen uit de Middeleeuwen verwacht. Bij eventuele toekomstige bodemingrepen buiten het plangebied dienen deze vindplaats te worden gewaardeerd.

4. Wat is de geologische/bodemkundige opbouw van het onderzoeksgebied?

Het plangebied bevindt zich aan de rand van een dekzandrug die in het zuiden overgaat naar een dekzandvlakte met op circa 350 m ten zuiden van het plangebied het beekdal van de Kleine Aa¹². Het plangebied bevindt zich op de overgang van de hoger naar laag gelegen delen van het landschap. In de bodemprofielen was te zien dat de bodem zich in een lager gelegen deel van het landschap heeft ontwikkeld. De hoge zwarte enkeerdgrond met een gelaagde A-horizont bevindt zich op een bioturbaat beïnvloede verbruiningshorizont waaronder de geoxideerde C-horizont lag.

5. Zijn er aanwijzingen voor de datering van het cultuurdek?

De bouwvoor is gezien de scherpe aflijning en het ontbreken van insluitsels recent van oorsprong. Daaronder was de A-horizont vlekkelig en sterk bioturbaat beïnvloed. Door het ontbreken van vondstmateriaal in de bovengrond kan geen nauwkeurige datering van het cultuurdek worden gegeven. In Noord-Brabant is men vanaf ongeveer de vijftiende eeuw begonnen met het bemesten van de akkers met materiaal uit de potstal. Hierdoor ontstond in de loop der eeuwen een dik, humeus dek, het zogenaamde esdek. Door variatie in de gebruikte plaggen- en strooisel voor de potstal en spitactiviteiten kunnen in het esdek meerdere sublagen aanwezig zijn¹³. Ook het aangetroffen humeuze dek in het plangebied is mogelijk rond deze periode ontstaan.

6. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de conserveringstoestand van de diverse vondstcategorieën?

Er werden in totaal 32 stuks vondstmateriaal aangetroffen, bestaande uit 26 fragmenten handgevormd aardewerk, 3 fragmenten gedraaid aardewerk, 1 fragment rode baksteen en 2 stuks natuursteen. Het aardewerk was gefragmenteerd, maar er waren ook twee complete spinklosjes aanwezig. Een deel van het aardewerk (elf fragmenten) was verbrand.

7. Wat is de fysieke kwaliteit van sporen en vondsten per site.

De sporen van vindplaats 1 waren niet goed geconserveerd. Zij waren zowel in het vlak als in de coupes niet duidelijk afgelijnd. Alleen de onderzijden van de paalkuilen zijn bewaard gebleven. Ook in deze sporen werd aardewerk aangetroffen, maar minder sterk gefragmenteerd. Er werden ook twee complete spinklosjes gevonden. Vindplaats 2 was slecht geconserveerd. Van de greppel uit de Middeleeuwen was alleen de onderzijde bewaard gebleven die ook alleen in werkput 2 werd aangetroffen. In de andere werkputten werd de greppel niet waargenomen. In de greppel werd een fragment aardewerk aangetroffen.

8. Bevatten de in de proefsleuven nader onderzochte sporen goed geconserveerde paleo-ecologische of zoöarcheologische resten, al dan niet verbrand of verkoold?

Er werden geen sporen aangetroffen die aanmerking kwamen voor monsternamen voor de bestudering van paleo-ecologische of zoöarcheologische resten.

9. Hoe kunnen de aangetroffen sites gewaardeerd worden op basis van de fysieke en archeologisch inhoudelijke kwaliteit?

Beide vindplaatsen worden vanwege hun lage inhoudelijke en/of fysieke kwaliteit als niet behoudenswaardig gewaardeerd. Alleen van diep gefundeerde sporen was de onderkant geconserveerd. Er

¹² Geomorfologische kaart van Nederland 1 : 50 000.

wordt daarom geen vervolgonderzoek geadviseerd. Een meer gedetailleerde waardering van de vindplaatsen wordt beschreven in hoofdstuk 6.

10. Wat kan op basis van de bodemprofielen en vondsten gezegd worden over de ontginningsgeschiedenis van het gebied?

In werkput 1 werden langgerekte kuilen gevonden met daarin vondstmateriaal uit de Nieuwe Tijd. Dergelijke kuilen kunnen een zeer verschillende oorsprong hebben, bijvoorbeeld als eskuilen/ -greppels of gewasbedden. Ze worden in de periode tussen de vijftiende en negentiende eeuw gedateerd. In deze periode is het plangebied waarschijnlijk ontgonnen, waarna het esdek is ontstaan.

11. Waar en in welke mate is de oorspronkelijke bodemopbouw verstoord en tot welke diepte?

In werkput 1 bevonden zich 43 langgerekte kuilen met een agrarische oorsprong. Deze kuilen waren 2 tot 28 cm diep onder het vlak. Zij hebben het archeologisch vlak verstoord, waardoor mogelijk aanwezige sporen zijn verdwenen.

12. Wanneer zijn de archeologische sites als woonplaats of anderszins in onbruik geraakt?

Er zijn bewoningssporen uit de ijzertijd gevonden, een greppeltje uit de Middeleeuwen en agrarische (sub) recente sporen. Alleen de paalkuilen uit de ijzertijd wijzen direct op bewoning binnen het plangebied. Er zijn slechts indirecte aanwijzingen, een greppel, voor bewoning in VMED-LMEA. Vanaf globaal de LMEB-NTA is het plangebied in akkerland omgezet.

13. Is er een relatie met archeologische vindplaatsen in de omgeving? Wat is op basis van de resultaten en de vindplaatsen in de omgeving de archeologische verwachting voor de directe omgeving van het plangebied Hollestraat?

Aan de Loovebaan in Someren is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij onder andere sporen en aardewerkvondsten uit de ijzertijd zijn aangetroffen. Ook deze vindplaats bevindt zich op de flank van een dekzandrug in de buurt van het beekdal van de Aa en heeft vergelijkbare geomorfologische omstandigheden als het onderhavige plangebied.

In de omgeving van het plangebied strekt zich naar alle kanten waarschijnlijk de ijzertijd vindplaats uit en in het noordoosten worden middeleeuwse sporen verwacht. Binnen het plangebied is een groot deel van de sporen in het esdek of akkerlaag opgenomen. Hierdoor zijn alleen de onderkanten van diep ingegraven sporen geconserveerd. Er werden geen structuren herkend, maar door de slechte conservering zal ook een groot deel van de sporen die minder diep gefundeerd zijn niet meer terug te vinden zijn. In de directe omgeving van het plangebied zal de conserveringstoestand van de vindplaatsen waarschijnlijk vergelijkbaar zijn. Door de ligging van het plangebied op de overgang van hogere naar lagere delen van het landschap kan de conservering van de archeologische sporen sterk wisselen.

6 Waardering

De waardering, zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Op belevingswaarde wordt in dit rapport niet gescoord. Er zijn geen fysieke objecten of sporen zichtbaar aan het oppervlakte, waardoor de beleving op de criteria schoonheid en herinneringswaarde niet van toepassing is. De

¹³ Spek 2004, Theuws et al. 1990.

waardering geldt voor de sporen die werden aangetroffen in de proefsleuven en deze waardering wordt geëxtrapoleerd naar de volledige vindplaats(en).

Er zullen twee vindplaatsen worden gewaardeerd, vindplaats 1 uit de ijzertijd (tabel 1) en vindplaats 2 uit de Middeleeuwen (tabel 2).

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			1
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid		2	
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde		2	
	Representativiteit	Niet van toepassing		

Tabel 1: Waarderingstabel vindplaats 1.

Op het niveau van fysieke kwaliteit scoort de vindplaats 1 laag (tabel 1). De sporen waren zowel in het vlak als in de coupes onduidelijk. Zij waren licht van kleur en onregelmatig afgelijnd. Het zijn restanten van paalkuilen waarvan alleen nog de onderzijde bewaard is gebleven. Op de zandgronden zijn archeologische resten over het algemeen slecht geconserveerd. Organische resten blijven alleen bewaard wanneer zij verbrand of verkoold zijn of zich onder de grondwaterspiegel bevinden.

Op het niveau van de inhoudelijke kwaliteit scoort de vindplaats op de verschillende criteria laag tot midden. De vindplaats bestaat uit paalkuilen die in de ijzertijd zijn gedateerd en die verspreid liggen over het onderzoeksgebied. In een aantal paalkuilen werden fragmenten handgevormd aardewerk aangetroffen, waaronder twee spinklosjes. De paalkuilen bevonden zich echter niet in structureel verband waardoor de precieze aard en omvang van de bewoning binnen het plangebied niet bekend is. Aan de hand van de gegevens van het proefsleuvenonderzoek en de archeologische waarnemingen uit de omgeving is wel duidelijk dat dit gebied in de ijzertijd intensief bewoond is geweest. Binnen het plangebied is een groot deel van het archeologische sporenniveau in het esdek of akkerlaag opgenomen. Hierdoor zijn alleen de onderkanten van diep ingegraven sporen geconserveerd en konden door het ontbreken van minder diepe gefundeerde sporen geen structuren worden herkend. Daarom is in overleg met de verantwoordelijk overheid besloten om het onderzoek, ondanks het voorkomen van archeologische sporen, niet door te starten naar een definitieve opgraving.

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			1
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit	Niet van toepassing		

Tabel 2: Waarderingstabel vindplaats 2.

Op het niveau van fysieke kwaliteit scoort de vindplaats 2 laag (tabel 1). Ook de argumentatie is gelijk aan die van de vindplaats 1.

Ook op het niveau van de inhoudelijke kwaliteit scoort vindplaats 2 laag. De greppel werd, gezien de slechte conservering van het spoor, maar in één werkput aangetroffen. Het spoor geeft geen informatie

over het verdere verloop en de functie van de greppel. Er werden verder geen middeleeuwse bewoningssporen aangetroffen.

7 Conclusie en selectieadvies

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in totaal 70 sporen aangetroffen, bestaande uit kuilen, paalkuilen en een greppel. Er werden in totaal twee vindplaatsen aangetroffen. Vindplaats 1 bestond uit paalkuilen uit de ijzertijd die over het hele plangebied verspreid liggen. Deze vindplaats strekt zich waarschijnlijk alle richtingen uit in en rondom het plangebied. Vindplaats 2 bestond uit een greppel uit de Middeleeuwen. Ten noordoosten en oosten van het plangebied, richting de hoger gelegen dekzandruggen, worden meer (bewonings)sporen uit de Middeleeuwen verwacht.

Het plangebied ligt op de flank van een dekzandrug die afhelt naar het beekdal van de Kleine Aa die zich ten zuidwesten van het plangebied bevindt. Aan de hand van de bodemprofielen werd duidelijk dat de bodem zich in een relatief natte context had ontwikkeld. Binnen het plangebied is een groot deel van het archeologische sporenniveau in de het esdek of akkerlaag opgenomen. Hierdoor zijn alleen de onderkanten van diep ingegraven sporen geconserveerd en konden door het ontbreken van minder diepe gefundeerde sporen geen structuren worden herkend. Daarom is In overleg met het bevoegd gezag¹⁴ besloten om het onderzoek, ondanks het voorkomen van archeologische sporen, niet door te starten naar een definitieve opgraving.

Gezien de lage inhoudelijke kwaliteit van de middeleeuwse vindplaats en de slechte fysieke kwaliteit van de ijzertijdvindplaats worden deze vindplaatsen als niet behoudenswaardig gewaardeerd en wordt geen vervolgonderzoek binnen het plangebied geadviseerd.

De verantwoordelijke overheid dient, voordat de grondversturende activiteiten plaatsvinden, dit advies te beoordelen en om te zetten in een selectiebesluit.

¹⁴ Bij veldbezoek van dhr. F. Kortlang op 01-04-2008.

8 Literatuur

- Hiddink 2005 H.Hiddink. Archeologisch onderzoek aan de Beekseweg te Lieshout (Gemeente Laarbeek, Noord-Brabant), *Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 18*, Amsterdam, 2005.
- Kortlang 2007 F. Kortlang. Bureauonderzoek en Advies Archeologie Plangebied Hollestraat 28 te Someren. *ArchAeO-rapport 0705*. Eindhoven, 2007.
- Kortlang 2008 F. Kortlang. *Programma van Eisen Someren – Plangebied Hollestraat 28. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) met mogelijkheid tot beperkte DO*. ArchAeO, Eindhoven, 2008.
- Spek 2004 T. Spek. *Het Drentse esdorpenlandschpa. Een historisch-geografische studie*. Utrecht, 2004.
- Theuws et al. 1990 F. Theuws, A. Verhoeven & H.H. van Regteren Altena. *Medieval Settlement at Dommelen*. In: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Jaargang 38*, 1988, ROB, Amersfoort, 1990.

Bijlage 1: Lijst met afkortingen conform ASB**Afkortingen**

AWX	Aardewerk
BAR	Archeologische boring
BG	Bijmenging grind
BH	Bijmenging humus
BOT	Botresten
BST	Baksteen
CA	Kalkgehalte
FFEC	IJzerconcreties
FOV	Fosfaatvlekken
GD	Grondsoort
GLS	Glas
GMK	Grindmediaanklasse
GWB	Grondwaterstand na beëindiging boring
HK	Hoofdkleur
HKB	Brokken houtskool
HKF	Fijn verdeelde houtskool
HO	Hout
IK	Intensiteit kleur
LDO	Onderdiepte laag
LHU	Huttenleem
MSL	Metaalslak
PLH	Plantenresten hoeveelheid
ROV	Roestvlekken
SCH	Schelpmateriaal
SVU	Vuursteen
SXX	Natuursteen
TK	Tweede kleur
ZM	Zandmediaan
ZMK	Zandmediaanklasse

Kleurcodes

bl	blauw
br	bruin
do	donker
ge	geel
gn	groen
gr	grijs
li	licht
ol	olijf
or	oranje
pa	paars
ro	rood
rz	roze
wi	wit
zw	zwart

Bijlage 2: Programma van Eisen

Programma van Eisen IVO proefsleuven

Someren Hollestraat 28

versie: **04-03-2008****PROGRAMMA VAN EISEN****Someren- Plangebied Hollestraat 28****Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) met mogelijkheid tot beperkt DO.****Inhoudsopgave**

Opsteller, opdrachtgever, bevoegd gezag	2
Basisgegevens	3
Gebiedsomschrijving	3
1. Reden en doel van onderzoek	4
2. Resultaten van het dusver uitgevoerde onderzoek	5
3. Vraagstelling	7
4. Operationalisering veldwerk	9
5. Uitwerking en conservering	12
6. Eindproduct. Rapportage en deponering	13
7. Randvoorwaarden	15
8. Wijzigingen na evaluatie	17
9. Literatuur en lijst van bijlagen	18

PROGRAMMA VAN EISEN**LOCATIE: Someren-Hollestraat****PROJECT: Bouwplan voor een viertal woningen****Plaats binnen het archeologisch proces**

Inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven met mogelijkheid tot beperkt DO.

Opsteller	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Auteurs			
senior archeoloog	drs. F.P. Kortlang ArchAeO, Archeologische Advisering en Ondersteuning Rapenburglaan 9 5654 AP Eindhoven 040-2519270 / 06 – 22505236 advies@archaeo.nl	V1 04-03-08	

Opdrachtgever	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
	Dhr T. Engelen De Hoof 26 5712 LM Someren		

Bevoegd gezag	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Gemeente Someren	Gemeente Someren Wilhelminaplein 1 Postbus 290 5710 AG Someren contactpersoon G. Lomans (afd. Maatschappelijke Ontwikkeling)		

Programma van Eisen IVO proefsleuven

Someren Hollestraat 28

versie: **04-03-2008****Uitvoerend bedrijf / instelling**

Naam: nader te bepalen

Contactpersoon:

Telefoon/e-mail:

Datum onderzoek

Start/Duur: nog onbekend; duur: 3-7 dagen

Basisgegevens

Projectnaam	Woningbouwplan Hollestraat 28
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Someren
Plaats	Someren
Toponiem	Hollestraat (rond 1900: Hoge Kampen)
Gemeentecode	
Kaartblad	57H
Coördinaten	Centrum: 176.600 / 376.900
Kadasternr.	Someren, sectie S, nr 1834
CMA/AMK-status	Nvt dit terrein
CAA-nr.	Nvt dit terrein
CMA-nr.	Nvt dit terrein
Archis-monumentnr.	Nvt dit terrein
Archis-waarnemingsnr.	Nvt dit terrein
CIS-code	Aan te vragen voor aanvang veldwerk
Opp. plangebied	Totale plangebied: ca 4500 m2; plandeel waarvoor BP-wijziging: ca 2500 m2
Huidig grondgebruik	Akkerland
Te verwachten perioden en complextypen	Mogelijk IJzertijd: nederzettingssporen Mogelijk Volle Middeleeuwen: nederzettingssporen. Hoge trefkans op basis van bureauonderzoek

Gebiedsomschrijving

Het plangebied is gelegen aan de Hollestraat, aan westzijde van de bebouwde kom van Someren. Het ligt min of meer op de flank van een dekzandrug die zich verder naar het oosten uitstrekt. Verder naar het westen stroomt het beekje de Kleine Aa. Het akkergebied maakt rond 1900 deel uit van de *Hooge Kampen*. Het aangrenzende beekdal draagt het toponiem *Weivelden*. Het zuidoostelijke plandeel bestaat uit (te slopen) stallen (perceel 1833); het noordwestelijke deel (perceel 1834) is akkerland.

1 Reden en doel van het onderzoek

Reden

De heer Engelen (opfokbedrijf Engelen), heeft het voornemen een deel van een perceel landbouwgrond (S1834) en een perceel met stallen (S1833) te herbestemmen voor woningbouw. In het kader van de provinciale regeling rood voor rood en het hierop gebaseerde gemeentelijke beleid BIO (Buitengebied In Ontwikkeling) zullen 4 woningen worden gerealiseerd met elk een perceel van ca 1200 m. De aanwezige vier stallen worden gesloopt. De omvang van het totale plangebied dat een nieuwe bestemming krijgt bedraagt ongeveer 0,45 ha. Het gebied is thans in gebruik als akkerland en een met vier stallen bebouwde zone met verhard erf.

Vanwege de vergunningsprocedure is een archeologisch vooronderzoek vereist. Een bureauonderzoek heeft in juli 2007 plaatsgevonden. De graafwerkzaamheden ten behoeve van de inrichting en bouw van de woningen kunnen eventueel aanwezige archeologische resten verstoren.

Doel

Het doel van het proefsleuvenonderzoek is het vaststellen van de locatie, omvang, aard, datering en conservering van eventuele archeologische vindplaatsen.

De verzamelde gegevens dienen een inhoudelijke en kwalitatieve waardering van eventuele vindplaatsen mogelijk te maken. De bij het proefsleuvenonderzoek te verzamelen gegevens dienen voorts uitgangspunt te zijn bij het bepalen van de strategie van eventueel vervolgonderzoek of behoud ter plaatse (**zie ook onder selectiebesluit**). Indien geen behoudenswaardige archeologische resten worden aangetroffen, kan het gebied voor wat betreft het aspect archeologie worden vrijgegeven voor verdere ontwikkeling.

Selectiebesluit

Indien behoudenswaardige archeologische resten worden aangetroffen en de omvang van de behoudenswaardige zone bedraagt niet meer dan ca 600 m² (circa een vierde van het plandeel waarvoor bestemmingswijziging wordt aangevraagd), dan kan na schriftelijk akkoord van het bevoegd gezag (gemeente Someren) en de opdrachtgever direct een doorstart plaatsvinden naar een beperkt vervolgonderzoek.

- Aan een beperkte doorstart dient met name gedacht te worden bij het aantreffen van nederzettingssporen van (delen van) een of enkele erven uit de IJzertijd, Romeinse tijd of Volle Middeleeuwen waarvan duidelijk is dat de begrenzingen binnen het plandeel zijn vast te stellen en waarvan de totale omvang binnen het plangebied naar verwachting kleiner is dan 600 m².
- Indien behoudenswaardige sporen van grafvelden worden aangetroffen of als de aangetroffen resten in ander opzicht zeldzaam, behoudenswaardig en/of bijzonder zijn, dan is een zorgvuldige afweging vereist. Een soepele doorstart is dan niet realistisch. Er zal dan na uitwerking en rapportage van het proefsleuvenonderzoek een selectieadvies volgen en volgens de gangbare wijze door het bevoegd gezag een selectiebesluit worden genomen. Dit geldt eveneens indien de omvang van de aan te treffen behoudenswaardige resten meer dan 600 m² beslaat.

Opmerking

nvt

2 Resultaten van het dusver uitgevoerde onderzoek

Administratieve gegevens

Bureau-onderzoek (quickscan):

Kortlang, F.P., 2007: *Bureauonderzoek en Advies Archeologie Plangebied Hollestraat 28 te Someren*. ArchAeO-Rapport 0705.

IVO-booronderzoek:

nvt

Korte samenvatting van het vooronderzoek

In verband met het voornemen tot de bouw van 4 woningen op twee percelen aan de Hollestraat 28 te Someren, is in juli 2007 een archeologisch bureauonderzoek en een veldcheck uitgevoerd. Dit om een verwachtingsmodel op te stellen voor het aantreffen van archeologische waarden in het plangebied. Een veldbezoek is afgelegd waarbij enkele proefkuilen zijn gegraven om de bodemopbouw ter plaatse te kunnen bestuderen. Het bureauonderzoek en de veldcheck hebben bevestigd dat het plangebied zich bevindt op de flank van een dekzandrug die in het verleden aantrekkelijk is geweest voor bewoning. In de loop van de Late Middeleeuwen is ter plaatse een plaggendek ontstaan. De proefkuilen hebben aangetoond dat de bodem op perceel S 1834 vrij intact is. In proefkuil 2 werd mogelijk zelfs een archeologisch spoor aangesneden. Voor perceel S 1833 is geconstateerd dat de bouw van stallen in het verleden de ondergrond dermate heeft verstoord, dat de kans op behoudenswaardige archeologische resten op dit perceel gering is. Gezien de ligging van het plangebied op de flank van een dekzandrug met een enkeerd bodem, nabij het riviertje de Kleine Aa, is de kans behoorlijk groot dat zich in het weinig verstoorde westelijke perceel (S 1834) binnen het plangebied archeologische resten bevinden. De ligging van het plangebied is min of meer vergelijkbaar met het terrein Ripsvelden nabij de toekomstige begraafplaats aan de Loovebaan, ongeveer 600 meter ten zuidoosten van het onderhavige gebied. Daar zijn bij een proefsleuvenonderzoek nederzettingssporen uit de IJzertijd, Romeinse tijd, Vroege- en Volle Middeleeuwen aangetroffen. Vergelijkbare sporen en vondsten zijn ook in het onderhavige gebied te verwachten.

Bewaarplaats van vondsten en documentatie

Vondsten: n.v.t.; documentatie: ArchAeO.

Resultaten. Landschappelijke en aardwetenschappelijke context

Het plangebied is gelegen aan de oostzijde van de beek de Kleine Aa. Het plangebied ligt min of meer op de flank van een dekzandrug die zich verder naar het oosten uitstrekt. De historische atlas (opname rond 1898) laat hier een duidelijke zone akkerland zien die aan de west- en zuidzijde begrensd wordt door een steilrand naar de laagte van het beekdal. Het akkergebied maakt deel uit van de Hooge Kampen. Het aangrenzende beekdal draagt het toponiem Weivelden. De Kleine Aa is na WO II in het kader van een ruilverkaveling op veel plaatsen rechtgetrokken en soms verplaatst. Daarbij zijn ook de aangrenzende lage gronden geschikt gemaakt als landbouwgrond.

Archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek

Uit de omgeving van het plangebied zijn in Archis 10 archeologische waarnemingen bekend (zie bijlage 1). Het betreft in 4 gevallen losse vondsten, waarvan het niet duidelijk is of deze ook in de grond een site (nederzetting, grafveld) vertegenwoordigen. Van een aantal andere vindplaatsen mag dit wel verwacht worden, of is dit zelfs aangetoond. De losse vondst van een vuurstenen bijl in het beekdal van de Kleine Aa duidt, gezien de bruine patina, op een vondst uit een natte context. Vuurstenen bijlen worden regelmatig in beekdalen aangetroffen. Mogelijk betreffen dergelijke vondsten bewust (ritueel?) in de nattigheid gedeponeerde voorwerpen. Of deze bijlvondst ook betekent dat er in de nabije omgeving bewoningssporen of vergelijkbare voorwerpen aanwezig zijn, is allerm minst zeker. De melding van de vondst dateert uit 1965. Vermoedelijk is de bijl aan het licht gekomen bij de graafwerkzaamheden ten behoeve van de normalisatie van de Kleine Aa.

In verband met de in gebruik name van de begraafplaats aan de Loovebaan, is aan de westzijde van de begraafplaats in maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd door middel van proefsleuven. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat in het gebied een nederzetting heeft gelegen uit de Romeinse tijd (eerste – derde eeuw na Chr. Voorts zijn sporen en aardewerkvondsten aangetroffen uit de IJzertijd (ca 800 v. Chr.- begin jaartelling), De Karolingische tijd (ca 800 – 1000) en de volle Middeleeuwen (ca 1000-1300). Laatstgenoemde sporen en vondsten duiden eveneens op nederzettingen in de nabije omgeving. De ligging van deze vindplaats op de flank van een dekzandrug nabij het dal van de kleine Aa is goed vergelijkbaar met de locatie van het onderhavige onderzoeksgebied.

De meeste vindplaatsen liggen dermate ver van het plangebied verwijderd, dat er geen directe relatie hoeft te worden verwacht tussen de vindplaatsen en het plangebied. Wél bevinden de meeste vindplaatsen zich op een dekzandrug met (voorheen) een enkeerd bodem, dus onder vergelijkbare geomorfologische omstandigheden als het plangebied.

De Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) geeft voor het plangebied een hoge kans aan op het aantreffen van archeologische resten. De vindplaatsen in de omgeving illustreren dat de trefkans voor het plangebied eveneens hoog is.

3 Vraagstelling

Onderzoekskader, relatie met de NOaA, synergie

Door het vele onderzoek in en rond Someren, vormt het gebied wetenschappelijk een zogenaamde archeologische microregio. Een dergelijke microregio is de plaats bij uitstek waar, naast een algemeen beeld van de bewoningsgeschiedenis, door de veelheid aan gegevens inzicht kan worden verkregen in de lange-termijn ontwikkeling van het cultuurlandschap (culturele biografie), demografische ontwikkelingen en dergelijke. Deze microregionale benadering heeft vorm gekregen in het Zuid-Nederland project van de archeologische centra van de UvA, de VU en de Universiteit Leiden. De resultaten van onderhavig onderzoek kunnen hieraan een zinvolle bijdrage leveren.

Met het bovenstaande als ruimer kader heeft het proefsleuvenonderzoek van Someren-Hollestraat in dit stadium primair tot doel inzicht te krijgen in de aard, omvang en behoudenswaardigheid van eventuele archeologische resten. Bij een beperkte opgraving dragen de gegevens bij aan de microregionale kennis.

Onderzoeksvragen

De volgende meer algemene onderzoeksvragen vormen mede het kader van het onderzoek: Ten einde kromme zinsconstructies vanwege de gewenste openheid van vragen te voorkomen, wordt er op gewezen dat ook gesloten vragen (die met ja of nee zouden kunnen worden beantwoord) gemotiveerd met een degelijke onderbouwing beantwoord dienen te worden.

Algemene onderzoeksvragen:

1. Zijn in de ondergrond archeologische resten in de vorm van grondsporen of andere resten zoals vuursteenconcentraties aanwezig?
2. Wat is de aard, omvang, datering en conserveringstoestand van de archeologische resten, grondsporen en structuren? Wat kan in dit verband gezegd worden over de archeologische verwachting in de wijdere omgeving van het plangebied?
3. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch?
4. Wat is de geologische/bodemkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
5. Zijn er aanwijzingen voor de datering van het cultuurdek?
6. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de conserveringstoestand van de diverse vondstcategorieën?
7. Wat is de fysieke kwaliteit van sporen en vondsten per site.
8. Bevatten de in de proefsleuven nader onderzochte sporen goed geconserveerde paleo-ecologische of zoöarcheologische resten, al dan niet verbrand of verkoold?
9. Hoe kunnen de aangetroffen sites gewaardeerd worden op basis van de fysieke en archeologisch inhoudelijke kwaliteit?
10. Wat kan op basis van de bodemprofielen en vondsten gezegd worden over de ontginningsgeschiedenis van het gebied?
11. Waar en in welke mate is de oorspronkelijke bodemopbouw verstoord en tot welke diepte?
12. Wanneer zijn de archeologische sites als woonplaats of anderszins in onbruik geraakt?
13. Is er een relatie met archeologische vindplaatsen in de omgeving? Wat is op basis van de resultaten en de vindplaatsen in de omgeving de archeologische verwachting voor de directe omgeving van het plangebied Hollestraat?

Vragen bij doorstart naar beperkt vervolgonderzoek:

14. welke structuren zijn op de vindplaats aanwezig (huizen, bijgebouwen, greppels, waterputten, wegen)?
15. gaat het hier om complete erven?
16. welke aanwijzingen zijn er voor verbouwingen van gebouwen?
17. maken de erven deel uit van een grotere nederzetting?
18. Op welke wijze zijn de erven/is de bewoning in te passen in een nederzettingsmodel van de microregio?
19. wat is de datering van de structuren op basis van vondsten, de typologie van de structuren en/of dendrochronologische data van hout uit waterputten?
20. wat is op basis van vondsten en sporen de functie van (de gebouwen op) het erf?
21. hoeveel fasen kunnen worden onderscheiden?
22. Wat is de indeling van het erf?
23. Zijn er aanwijzingen voor een weg of pad (karrensporen, parallelle greppels, lege zones)?
24. Houden de gebouwen en structuren rekening met de aanwezigheid van een weg of route?
25. Welke activiteitszones zijn verder te onderscheiden?
26. Welke cultuurgewassen en wilde planten zijn aangetroffen in de geanalyseerde zadenmonsters.
27. Sluiten de onderzoeksresultaten aan bij het actuele beeld van het bewoningspatroon van het dekzandplateau in de IJzertijd en de Middeleeuwen (denk aan Someren-Waterdael)?

Aanbevelingen

nvt

4 Operationalisering: Veldwerk

Strategie

Het te onderzoeken deel van het plangebied bestaat akkerland. Over het gebied zijn 3 parallelle proefsleuven van 40 x 4 meter geprojecteerd. De afstand tussen de sleuven bedraagt ca 20 m. In overleg met de toezichthouder namens de gemeente Someren kunnen de sleuven zonodig wat worden verschoven. De bedoeling is evenwel een zo optimaal mogelijke verdeling van sleuven te behouden, teneinde een goed beeld te verkrijgen van de archeologische ondergrond. Het totale aantal meters geprojecteerde proefsleuf bedraagt 480 m². Daarnaast kan ter aanvulling (indien van belang voor een goede waardstelling) 100 m² extra worden ingezet. Rekening dient te worden gehouden met een plaggende van ca 50 cm dikte. Het te ontwikkelen gebied meet ca 0,45 ha. De dekking van de proefsleuven bedraagt hiermee minimaal 10,6 % van het totale gebied, in te vullen op het westelijke, niet verstoorde akkerdeel van 2500 m².

Methoden en technieken

Voor de aanpak van het onderzoek geldt:

1. Uitgangspunt bij het proefsleuvenonderzoek is dat een goede afweging kan worden gemaakt m.b.t. de behoudenswaardigheid van eventuele sporen uit het verleden.
2. De opdrachtnemer zet op basis van dit plan het volledige proefsleuvennet uit in het veld. Het hoofdmeetsysteem wordt vastgelegd door een erkend landmeter. Aanpassingen van het plan vanwege terreinomstandigheden worden doorgesproken met de opdrachtgever en de toezichthouder namens de gemeente;
3. Het terrein wordt na afronding van het onderzoek weer vlak opgeleverd waarbij de grond in de juiste volgorde wordt teruggeplaatst;
4. Beslissing tot uitbreiding of inperking van het onderzoek of nader onderzoek vindt plaats na akkoord opdrachtgever en in overleg met de archeologisch toezichthouder namens de gemeente Someren (zie boven);
5. Wijzigingen bij de uitvoering ten opzichte van het PvE worden voorgelegd aan de opdrachtgever en de toezichthouder namens de gemeente Someren.
6. In alle gevallen waarin dit Programma van Eisen niet voorziet, vindt overleg plaats met de opdrachtgever en de toezichthouder archeologie namens de gemeente Someren.
7. Het onderzoek wordt aanvullend op dit PvE uitgevoerd conform de KNA versie 3.1 en met in acht neming van deponeringseisen van de Provincie Noord-Brabant.

Voor de proefsleuven geldt:

1. De bouwvoor en akkerlaag wordt machinaal verwijderd. De laatste 15 - 25 cm grond boven het archeologisch leesbare vlak wordt machinaal laagsgewijs verwijderd en per laag visueel en met metaaldetector afgezocht op aanlegvondsten. Laagsgewijs wordt verdiept tot op het niveau waarop eventuele sporen duidelijk leesbaar zijn. Indien nodig om de leesbaarheid te vergroten, wordt het vlak aanvullend met de hand opgeschaafd.
2. In principe wordt één vlak op spoorniveau getekend en beschreven. Het archeologisch leesbare vlak wordt waar nodig gefotografeerd, ingekrast, beschreven en getekend op schaal 1:50. NAP-waarden worden gemeten in één raai in het midden van de sleuf met intervallen van 5 meter. Met dezelfde interval wordt ook de hoogte van het maaiveld ter hoogte van de proefsleuf gemeten;
3. Van alle drie de proefsleuven wordt aan het begin, in het midden én aan het einde van een sleuf van 40 meter een profielsectie van 1 m breed in een van de lange, meest informatieve wanden van de sleuf getekend, gefotografeerd en bodemkundig en lithologisch beschreven door een

deskundig fysisch-geograaf of een veldarcheoloog met aantoonbare ruime bodemkundige ervaring. De positie en absolute hoogte van de profielsectie wordt ingemeten. Het profiel dient de bodemopbouw (bodemkundig en lithologisch) vanaf het maaiveld te beschrijven tot minimaal 0,3 m onder het opgravingsvlak. Op representatieve plaatsen, waar inzicht kan worden verkregen in de vorming van de bodem, of stratigrafie van sporen dient een representatieve profiellengte te worden getekend en gedocumenteerd;

4. Van iedere proefsleuf worden voorts representatieve overzichtsfoto's gemaakt van het opgravingsvlak;
5. In iedere proefsleuf worden ruim voldoende sporen (waaronder paalkuilen, greppels en vooral ook onbestemde sporen) teneinde inzicht te krijgen in de aard, ouderdom en conservering van de sporen, dit om de vraagstellingen van het PvE te beantwoorden en om een waardering van de vindplaats mogelijk te maken. Greppels worden in een sleuf altijd gecoupeerd, getekend en beschreven. Eventuele crematiegraven worden altijd (*en bloc*) geborgen;
6. Indien waterputten worden aangetroffen, dan wordt hiervan door middel van een edelmanboor en/of guts vastgesteld hoe diep deze reikt. In principe worden waterputten tijdens het proefsleuvenonderzoek niet gecoupeerd;
7. Het vlak wordt afgezocht met een metaaldetector door een hierin deskundig persoon;
8. Stortvondsten worden per sleuflengte van 40 meter verzameld en geregistreerd;
9. Spoorvondsten worden per spoor en daarin per laag verzameld;
10. Aanleg- en vlakvondsten (geen metaal of vuursteen) worden bij geringe hoeveelheden verzameld per proefsleuf. Indien duidelijke concentraties vondsten worden aangetroffen, dan per concentratie of in vakken van 5 bij 4 meter;
11. Eventuele vondsten uit profielen worden stratigrafisch verzameld en gerelateerd aan de beschreven profielkolommen;
12. Er worden in dit stadium géén monsters genomen voor ^{14}C of dendrochronologische dateringen. Ecologische monsters ten behoeve van een waardestelling van de archeologische resten hoeven slechts steekproefsgewijs te worden genomen en alleen indien ecologisch veelbelovende antropogene sporen (veel houtskool of extreem goede conservering onder natte omstandigheden in een gesloten context) gecoupeerd zijn die bovendien op basis van vondsten gedateerd kunnen worden;
13. Bij het aantreffen van archeologische resten die, gezien de initiële verwachting, niet verwacht werden (vuursteensites, grote hoeveelheden metaalvondsten), wordt de opdrachtgever en het bevoegde gezag of diens toezichthouder, zo spoedig mogelijk op de hoogte gesteld;
14. Metaalvondsten en vondsten van organisch materiaal dienen, voorzover behoudenswaardig, geconserveerd te worden. De behoudenswaardigheid wordt door de senior-archeoloog/projectleider in samenspraak met de archeologisch toezichthouder vastgesteld. Let wel, het betreft hier conservering en nadrukkelijk niet restauratie;
15. Niet te determineren metaalklumpen of klumpen van metaaloxide die in een archeologische context worden gevonden worden geröntgend ter screening van de inhoud.

Aanvulling bij doorstart beperkt DO

16. Onderzoek vindt plaats conform KNA-protocol opgraven.
17. Gebouwstructuren dienen zoveel als mogelijk vrij in een werkput te liggen, alvorens deze nader worden onderzocht;
18. Op plaatsen waar gebouwen of andere structuren slechts ten dele binnen het plandeel vallen, dient de werkput uitgebreid te worden totdat de structuur volledig is vrijgelegd;
19. Van alle sporen worden afzonderlijke NAP-waarden gemeten;
20. Tijdens het veldwerk worden detailfoto's en overzichtsfoto's genomen van de werkzaamheden ter documentatie en voor publicatiedoeleinden. Bovendien dient van iedere

- werkpakket een aantal representatieve overzichtsfoto's te worden gemaakt van het opgravingsvlak;
21. Alle antropogene sporen, voor zover niet recent, worden gecoupeerd, eventueel gefotografeerd, getekend en beschreven en afgewerkt;
 22. Waar mogelijk en relevant voor de onderzoeksvragen, worden monsters genomen voor ¹⁴C of dendrochronologische dateringen. Monsters worden verpakt en geadmistreerd (KNA OS11), maar pas na evaluatie en selectie ingestuurd ter verdere verwerking;
 23. Monsters gaan vergezeld van een beoordeling conform de minimumeisen van KNA OS12;
 24. Ecologische monsters worden genomen uit ecologisch veelbelovende sporen (veel houtskool, goede conservering in natte omstandigheden).

Fysisch-geografisch onderzoek

Zie punt 2 en 3 hierboven.

Structuren en grondsporen

Sporen van structuren (gebouwen en dergelijke) die voor een groot deel buiten de proefsleuf vallen, worden in principe niet gecoupeerd, tenzij de oriëntatie volledig duidelijk is. Greppelstructuren worden in iedere sleuf gecoupeerd en gedocumenteerd (zie ook punt 5 en 6 hierboven). Voorts worden sporen waarvan de aard en datering onduidelijk zijn gecoupeerd.

Rekening dient te worden gehouden met een beperkte doorstart naar een DO, waarbij de volledige structuren kunnen worden onderzocht.

Artefacten. Anorganisch

De wijze waarop aanlegvondsten dienen te worden verzameld, is hierboven al beschreven. De vondsten uit gecoupeerde sporen worden zoals gebruikelijk per laag verzameld. Zie voorts punten 8 t/m 11 hierboven.

Artefacten. Organisch

In principe worden waterputten en diepe sporen niet gecoupeerd, tenzij een beperkte doorstart naar een DO plaatsvindt. Organische artefacten zijn hooguit te verwachten in de venige, dan wel natte omstandigheden, maar deze zullen binnen het plangebied niet of nauwelijks voorkomen. Voor behandeling van het materiaal in het veld raadplege de *eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal* (SIKB, 2006).

Paleo-ecologische resten

Zie punt 12 hierboven.

Afsluiting van het veldwerk

Binnen twee weken na afronding van het veldwerk worden de opdrachtgever en de toezichthouder namens de gemeente Someren op de hoogte gesteld van de resultaten, aantallen sporen en vondsten en voorlopige conclusies door middel van een evaluatieverslag. In dit evaluatieverslag wordt tevens aangegeven hoe de uitwerking van sporen en vondsten ter hand wordt genomen. Na schriftelijk akkoord van de opdrachtgever vindt de uitwerking en rapportage plaats.

5 Uitwerking en conservering

Analyse fysische-geografie

Een aantal representatieve profielsecties wordt in het eindrapport beschreven en afgebeeld (foto/tekening) Op basis van de veldinformatie wordt een schets van het oorspronkelijke microreliëf gegeven. Indien de zonering van vindplaatsen in het onderzoeksgebied op basis van fysisch-geografische kenmerken kan worden verfijnd, dient dit vanzelfsprekend te gebeuren. Een nadere uitwerking van de fysisch-geografische gegevens kan plaatsvinden indien een Definitief Archeologisch Onderzoek (DAO) op het terrein dient plaats te vinden.

Structuren en grondsporen

Structuren en grondsporen worden in principe niet in detailniveau uitgewerkt, tenzij het een beperkte doorstart naar een DO betreft (OS14). Wel wordt een sporenlijst in een database ingevoerd, met - voor zover mogelijk - een datering van de sporen. Van gecoupeerde sporen wordt eveneens de diepte ingevoerd. (Delen van) Structuren worden beschreven en geïnterpreteerd.

Artefacten. Anorganisch

Het aardewerk wordt tenminste gedetermineerd op 'bakselniveau' (terra sigillata, ruwwandig, Paffrath, Elmpt) en voor zover mogelijk op type. Vuurstenen en natuurstenen artefacten, alsmede metalen objecten worden typologisch beschreven en zomogelijk gedateerd. De materiaalsoort wordt gedetermineerd.

Al het vondstmateriaal wordt geteld, gewogen, beschreven en ingevoerd in een database, gekoppeld aan de spoor/contextgegevens.

Artefacten. Organisch

Organische artefacten worden in ieder geval geconserveerd en, zomogelijk, gedetermineerd.

Paleo-ecologische resten

Indien deze verzameld zijn, worden de monsters voor (on)verkoelde zaden en/of pollen gescand om de kwaliteit en kwantiteit van het materiaal te beoordelen. Nadere analyse hiervan, wordt in overleg met de opdrachtgever en met de toezichhouder namens de gemeente Someren bepaald. Relevante monsters die nader onderzoek vereisen worden behandeld door erkende specialisten.

6 Eindproduct. Rapportage en deponering

Te leveren product

Het uiteindelijke product is een eindrapport, dat vergezeld gaat van het zojuist genoemde beeldmateriaal, een sporenlijst, vondstenlijst en een tabel met de scores voor de verschillende aspecten waarop eventuele vindplaatsen worden gewaardeerd (conform KNA 3.1). Het rapport proefsleuven bevat alle archeologische informatie op basis waarvan voor het plangebied een selectiebesluit kan plaatsvinden. Indien een beperkte doorstart naar een DO heeft plaatsgevonden, dan wordt het onderzoek KNA-conform uitgewerkt tot een eindrapport opgraving.

Inhoud eindrapport

Algemeen

- In het colofon worden vermeld: de opdrachtgever en de bevoegde overheid;
- De rapportage is conform de kwaliteitseisen van de KNA (KNA-specificatie VS05/VS06 van de vigerende versie van de KNA 3.1). Voorts voorziet het rapport in een selectieadvies conform KNA-spec. VS07).
- Bij doorstart naar beperkt DO gelden de KNA-specificaties voor het protocol opgraven (OS14 – OS15)

Inhoud

De rapportage bevat minimaal de volgende paragrafen:

- Vraagstelling en de doelstelling van het archeologisch onderzoek
- Gebruikte methoden en technieken;
- Vindplaatsbeschrijving met daarin in ieder geval de volgende thema's: de omvang en ligging, de datering, de vondstomstandigheden, de aard van de vondsten, de conservering en de diepteligging
- Bespreking van de aangetroffen sporen en structuren en hun datering;
- Bespreking van de aangetroffen vondsten in samenhang met de aangetroffen sporen en structuren;
- antwoorden op de in dit PvE geformuleerde vragen en conclusies;
- Uitspraken en advies over behoudenswaardigheid conform de KNA. Hiertoe wordt een waarderingsmatrix opgesteld conform de KNA 3.1, ten behoeve van de waardering van de vindplaatsen. In de waarderingsmatrix wordt per site / vindplaats onder andere de fysieke kwaliteit (gaafheid: ruimtelijke relatie tussen vondsten en grondsporen en de conservering: artefacten, organisch materiaal en grondsporen) beoordeeld. De scores voor deze variabelen worden besproken en toegelicht.
- Samenvatting

Beeldrapportage

In ieder geval wordt als afbeeldingen opgenomen:

- een overzichtstekening minimaal op schaal 1:1000 met de positie en nummers van de proefsleuven en de begrenzingen van eventuele vindplaatsen met landelijke coördinaten;
- Alle sporenkaart (minimaal schaal 1:500, bij voorkeur 1 : 200) waarop de sporen (met nummer), NAP-waarden van de vlakken en de geïnterpreteerde structuren staan aangegeven, alsmede begrenzingen van eventuele vindplaatsen / sites;
- Een selectie van meer gedetailleerde vlaktekeningen voor zover nodig om de tekst te verduidelijken;
- Een selectie van de vervaardigde profieltekeningen;
- Een overzichtskaart waarop de verstoorde delen van het onderzoeksgebied staan aangegeven met de verstoringsdiepte t.o.v. maaiveld
- Legenda's bij alle kaarten en tekeningen waarin de gebruikte symbolen (punt, lijn, vlak en tekst) zijn verklaard;

- foto's die een algemeen beeld geven van de opgravingsvlakken (bijv. op hoge terreindelen, in depressies);
- enkele representatieve foto's van de besproken profielsecties;
- foto's die een beeld geven van de aard en conservering van de sporen op verschillende vindplaatsen en uit verschillende perioden.

Bijlagen

Naast het relevante kaartmateriaal dient als bijlage (al dan niet digitaal) in het rapport aanwezig te zijn:

- een vondstenlijst met minimaal een beschrijving van het vondstmateriaal: per item, per materiaalcategorie, per context en datering en hoeveelheid. Per archeologisch artefact (AF) staat bovendien aangegeven 1) het spoor waarin het AF is aangetroffen, 2) de conserveringstoestand van het AF (verbrand, vorstschade, geërodeerd, etc.), 3) de determinatie, 4) de datering van het AF en 5) een beschrijving van het AF (lengte/breedte/hoogte, baksel/materiaal, versiering, bewerkingsporen, etc.)
- sporenlijst waarin minimaal staat aangegeven: spoordefinitie, diepte (indien gecoupeerd), de (conserverings-)toestand van het spoor, de (vermoedelijke) datering van het spoor en welke vondstnummers er in aanwezig zijn.

Goedkeuring

- Van het rapport verschijnt één conceptversie ter beoordeling aan de opdrachtgever en de toezichthouder namens de gemeente Someren. Na verwerking van het commentaar en goedkeuring door beiden volgt een definitieve versie (beide analoog en in Word format);
- De conceptversie is volledig (dus tekst én figuren) en worden digitaal en op papier geleverd aan de opdrachtgever;
- De definitieve versie van het rapport wordt ter eindbeoordeling aangeboden aan de opdrachtgever en de toezichthouder namens de gemeente Someren;
- De opdrachtnemer zorgt voor de distributie van het eindrapport.

Versijning en oplaag eindrapport

Het concept-eindrapport wordt binnen 6 weken na goedkeuring van het evaluatieverslag voltooid en analoog en digitaal ter beoordeling overgedragen aan de opdrachtgever en de toezichthouder van de gemeente Someren. Alleen wanneer tijdens het veldwerk bijzondere zaken zijn aangetroffen die ten behoeve van de waardstelling direct dienen te worden onderzocht, zoals bijvoorbeeld crematiegraven, of indien gewacht moet worden op de conservering van materiaal ten behoeve van beschrijvingen, kan deze termijn in overleg met de opdrachtgever worden verlengd. Indien een beperkte doorstart naar een DO heeft plaatsgevonden, dan wordt op basis van het evaluatieverslag bepaald hoeveel tijd nodig is het eerste concept-eindrapport aan te leveren. Het definitieve rapport dient gereed te zijn binnen een week na beoordeling van de conceptversie van het verslag. Het eindrapport wordt na goedkeuring en akkoord voor verspreiding door de opdrachtgever verstrekt aan de opdrachtgever (Gemeente Someren, 3 exemplaren analoog en 1 x digitaal), de provincie Noord-Brabant, het PDB van Noord-Brabant, de RACM en de Koninklijke Bibliotheek.

Deponering

De archeologische objecten en opgravingsdocumentatie dienen aanvullend op de KNA, conform de eisen van de het Provinciaal Depot Bodemvondsten (PDB) van Noord-Brabant te worden aangeleverd. Uiterlijk 1 jaar na beëindiging veldwerk.

7 Randvoorwaarden

Personele randvoorwaarden

Het IVO (en een eventueel beperkte doorstart naar opgraving) wordt uitgevoerd door een team van minimaal 3 personen waarvan minstens één veldarcheoloog/dagelijks leider op medior-niveau, met aantoonbare ervaring op de zandgronden. Een senior-archeoloog is tenminste twee dagdelen (per week) ter plaatse om de voortgang van het onderzoek te controleren en om zich door eigen waarneming een oordeel over sporen, structuren en de landschappelijke situatie te kunnen vormen. De senior-archeoloog redigeert het eindrapport en stelt de waardering en het selectieadvies op.

Uitvoeringsperiode en opleveringstermijn veldwerk

Nog onbekend.

Uitvoeringscondities veldwerk

- Het terrein worden na onderzoek vlak opgeleverd. De grond wordt teruggeplaatst in de juiste volgorde (zode boven, cultuurdek daaronder, etc.).
- Voor het beschreven werk zijn naar beste weten van de opdrachtgever geen vergunningen verplicht, behalve het werken onder een opgravingvergunning;
- Binnen een week na de opdrachtverlening stelt de opdrachtnemer een draaiboek/plan van aanpak (specificatie KNA-VS01) op dat ter goedkeuring aan de opdrachtgever wordt geleverd. In afwijking op VS01 geldt dat het draaiboek geen onderdelen bevat die in dit PvE voldoende besproken zijn. PvE en draaiboek vullen elkaar aan;
- De **opdrachtgever** maakt afspraken met de eigenaren en gebruikers van de gronden over het betreden, het overpad, de werkzaamheden en de eventuele vergoedingen;
- De **opdrachtnemer** verzorgt het uitzetten van de proefsleuven en enkele grondslagpunten met een XYZ-waarde volgens het landelijke net. De werkzaamheden worden door een erkend landmeter uitgevoerd.
- De gangbare veiligheidseisen bij een project van deze aard worden in acht genomen. De medewerkers in de buurt van werkende machines dragen ten minste een helm en veiligheidsvest en alle medewerkers dragen veiligheidsschoenen;
- De **opdrachtnemer** dient zelf een KLIC-melding te doen;
- De **opdrachtnemer** meldt de voorgenomen graafwerkzaamheden bij de RACM (ex artikel 46, van de Monumentenwet 1988) en stuurt een cc van de melding naar de Provincie Noord-Brabant (depot);
- De opdrachtnemer zorgt ervoor dat de volgende documenten tijdens het veldwerk op de werklocatie aanwezig zijn: (1) het draaiboek, (2) dit Programma van Eisen, (3) de KLIC gegevens en (4) het formulier ex art. 41. Op verzoek worden de documenten getoond aan de Erfgoedinspectie of een andere bevoegde instantie;
- De archeologische aannemer is gecertificeerd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK/SIKB) of is een bedrijf dat tot de bedoelde werkzaamheden onder de vigerende wet- en regelgeving is toegelaten.

Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie

- De kwaliteit van het veldwerk en de rapportage wordt geborgd door een senior-archeoloog. De opdrachtgever dient erop toe te zien dat de onderzoeksmethoden, resultaten en de waardering aan de kwaliteitseisen voldoen en conform dit PvE worden uitgevoerd.
- De opdrachtnemer voert het onderzoek uit onder de bevoegdheid van een vergunninghouder ex artikel 39 Monumentenwet 1988;

- In alle gevallen waarin dit PVE niet voorziet, zijn de procesbeschrijvingen en specificaties in de KNA van toepassing (College voor de Archeologische Kwaliteit 2006: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1);

Selectieprocedure tijdens het veldwerk

Indien behoudenswaardige archeologische resten worden aangetroffen en de omvang van de behoudenswaardige zone bedraagt niet meer dan ca 600 m² (circa een vierde van het plandeel waarvoor bestemmingswijziging wordt aangevraagd), dan kan na schriftelijk akkoord van het bevoegd gezag (gemeente Someren) en de opdrachtgever direct een doorstart plaatsvinden naar een beperkt vervolgonderzoek.

- Aan een beperkte doorstart dient met name gedacht te worden bij het aantreffen van nederzettingssporen van (delen van) een of enkele erven uit de IJzertijd, Romeinse tijd of Volle Middeleeuwen waarvan duidelijk is dat de begrenzingen binnen het plandeel zijn vast te stellen en waarvan de totale omvang binnen het plangebied naar verwachting kleiner is dan 600 m².
- Indien behoudenswaardige sporen van grafvelden worden aangetroffen of als de aangetroffen resten in ander opzicht zeldzaam, behoudenswaardig en/of bijzonder zijn, dan is een zorgvuldige afweging vereist. Een soepele doorstart is dan niet realistisch. Er zal na uitwerking en rapportage van het proefsleuvenonderzoek een selectieadvies volgen en volgens de gangbare wijze door het bevoegd gezag een selectiebesluit worden genomen. Dit geldt eveneens indien de omvang van de aan te treffen behoudenswaardige resten meer dan 600 m² beslaat

Uitvoeringsperiode, opleveringstermijn

Onbekend; duur ca 2 à 3 dagen (proefsleuven) tot 5 à 7 dagen (beperkte opgraving).

Overdracht vondsten en documentatie

Eindrapport: zie hiervoor. Velddocumentatie en vondsten in overleg, doch uiterlijk binnen één jaar na beëindiging het veldwerk.

Procedure toetsing eindproduct door bevoegd gezag

Het definitieve rapport wordt ter beoordeling verzonden aan het bevoegde gezag (gemeente Someren) en getoetst door de toezichhouder.

8 Wijzigingen na evaluatie

Wijzigingen tijdens het veldwerk

Wijzigingen aan het sleuvenplan of de in dit PvE geformuleerde onderzoeksstrategie op basis van voortschrijdend inzicht worden door de projectleider besproken met de opdrachtgever en de toezichthouder archeologie namens de gemeente Someren. De opdrachtgever/toezichthouder bepalen welke wijzigingen kunnen worden doorgevoerd. Ook alle afwijkingen van de standaardmethode worden besproken.

Van meerwerk tijdens het veldwerk en/of bij de uitwerking kan sprake zijn indien meer sleuven moeten worden aangelegd om de onderzoeksvragen te beantwoorden of wanneer tijdens het onderzoek zaken worden aangetroffen (bijvoorbeeld (crematie)graven, exceptioneel veel metaalvondsten, vuursteenconcentraties e.d.) die een bijzondere behandeling verlangen. Van meerwerk is eveneens sprake indien een doorstart plaatsvindt naar een beperkte opgraving. Van minderwerk kan sprake zijn indien minder sleuven/vierkante meters dan gepland nodig zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

Indien een meer- of minderwerksituatie lijkt te ontstaan, worden de opdrachtgever en de toezichthouder namens de gemeente Someren terstond op de hoogte gesteld. Opdrachtgever en toezichthouder bepalen in overleg wat noodzakelijk is en wat in aanmerking komt voor meer- of minderwerk.

De opdrachtgever en opdrachtnemer dienen samen nadere afspraken te maken met betrekking tot vergoedingen meer- en minderwerk.

Wijzigingen na evaluatie veldwerk

Wanneer tijdens het veldwerk bijzondere zaken tevoorschijn zijn gekomen, kan voor de uitwerking hiervan een aanvulling op dit PvE worden geschreven. Deze aanvulling dient te worden beoordeeld door de opdrachtgever en door het bevoegd gezag of diens adviseur/toezichthouder. Nadat de aanpassingen geaccordeerd zijn door het bevoegd gezag, kan met de uitvoering van het aangepaste PvE worden begonnen.

9 Literatuur en bijlagen

Literatuur

Bureau-onderzoek:

Kortlang, F.P., 2007: *Bureauonderzoek en Advies Archeologie Plangebied Hollestraat 28 te Someren*. ArchAeO-Rapport 0705.

Relevante literatuur is te vinden in de literatuurlijst van bijlage 1.

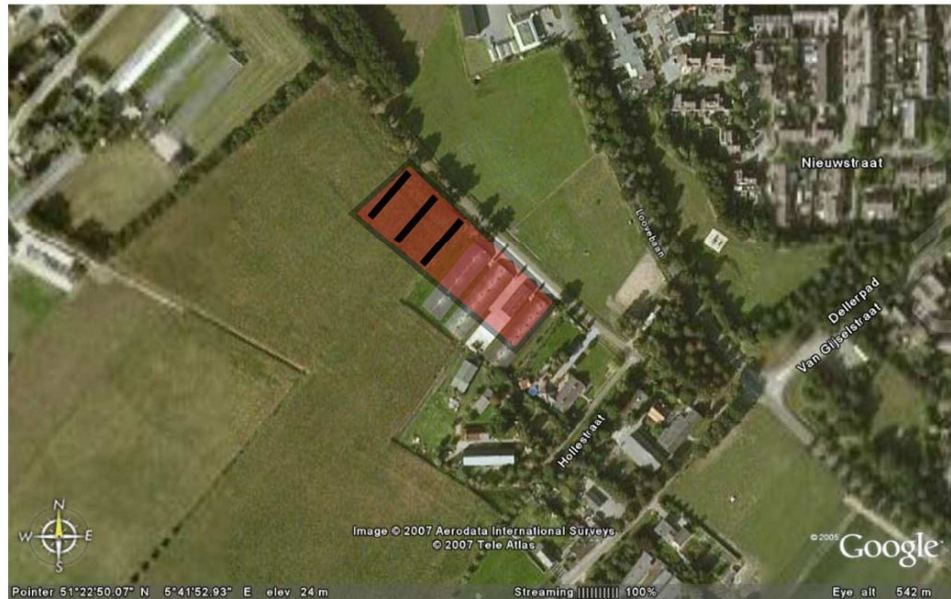
Lijst van bijlagen

Bijlage 1. Kopie: Kortlang, F.P., 2007: *Bureauonderzoek en Advies Archeologie Plangebied Hollestraat 28 te Someren*. ArchAeO-Rapport 0705.

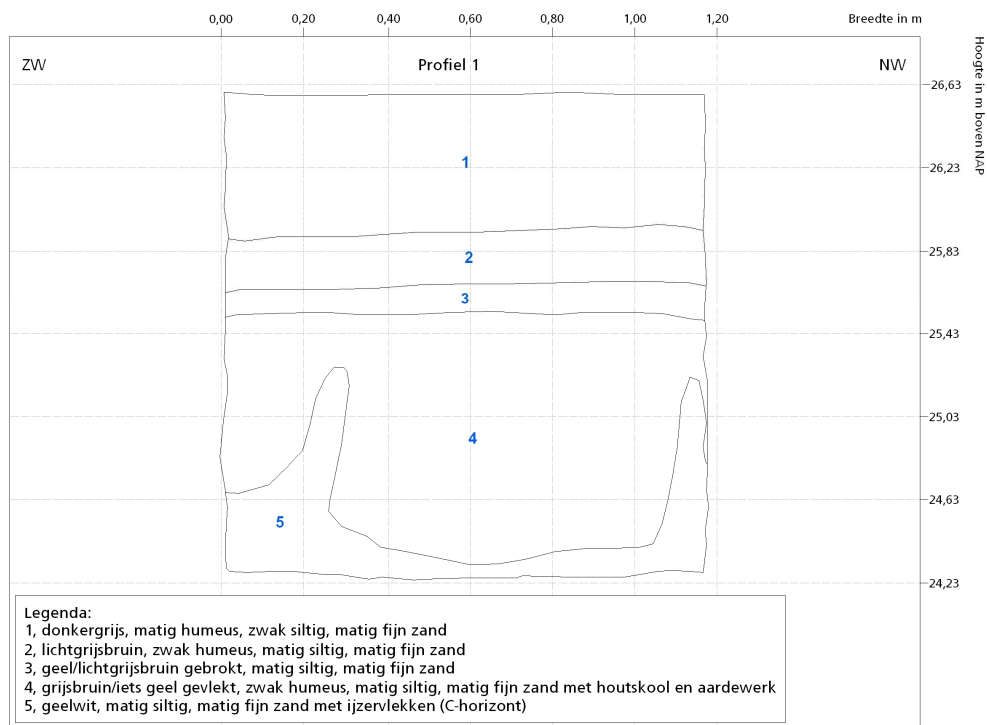
Bijlage 2. proefsleuvenplan archeologie.

Bijlage 2.

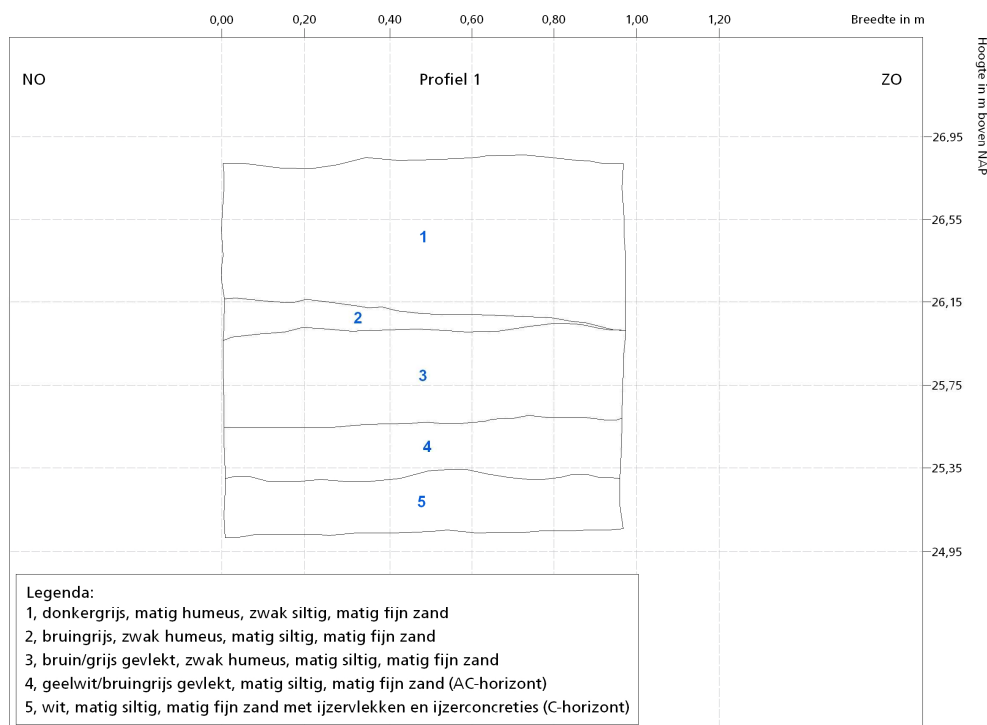
Bijlage 2 luchtfoto plangebied en omgeving (gebied waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt aangevraagd is omlijnd en rood gerasterd).
De geplande proefsleuven zijn in zwart aangegeven (ligging bij benadering)

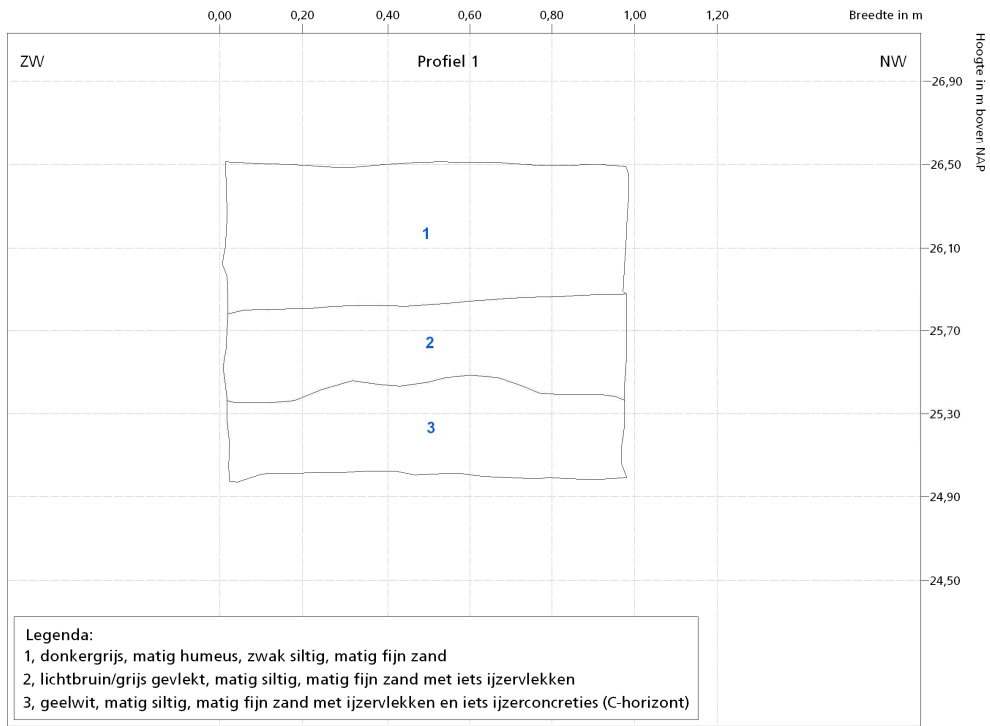
Bijlage 3: Profielen

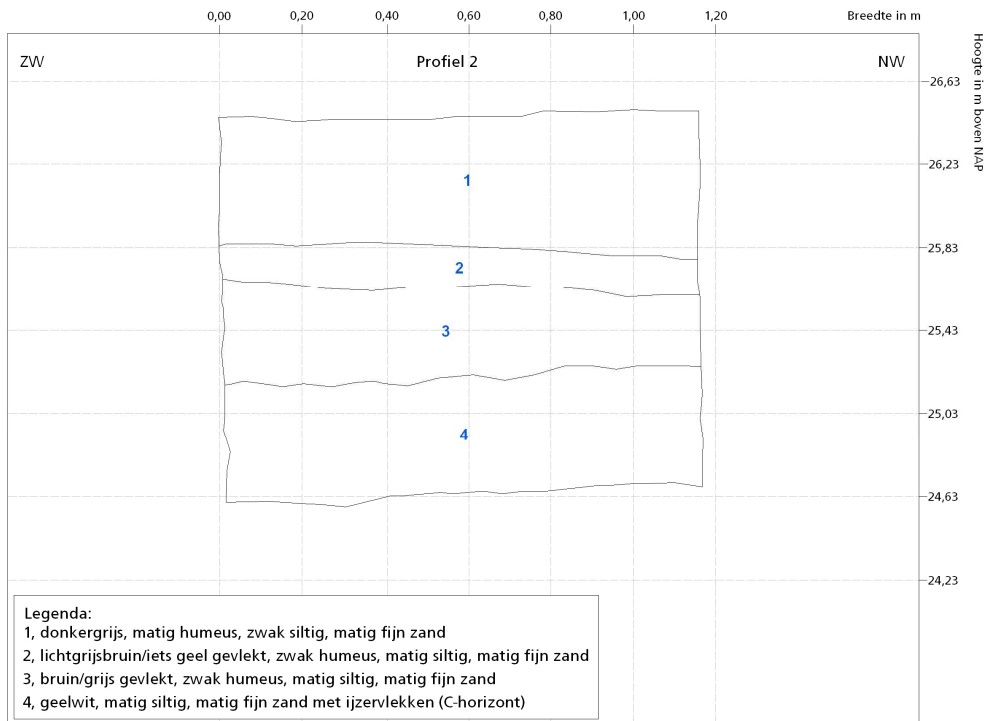
Werkput 1, profiel 1.

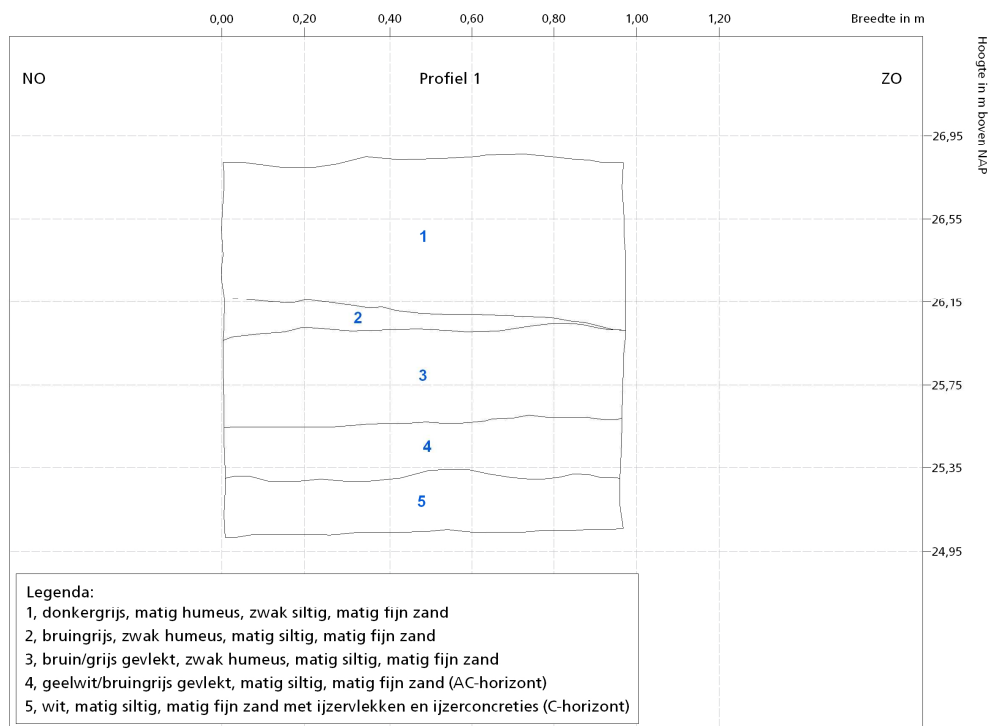
Werkput 1, profiel 2.

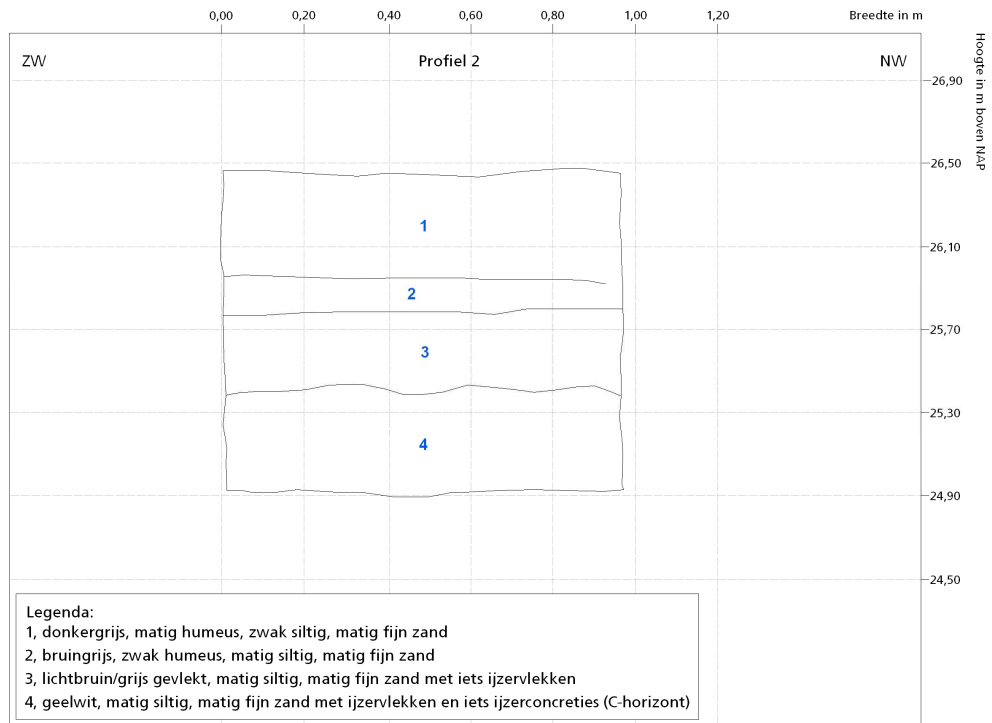
Werkput 1, profiel 3.

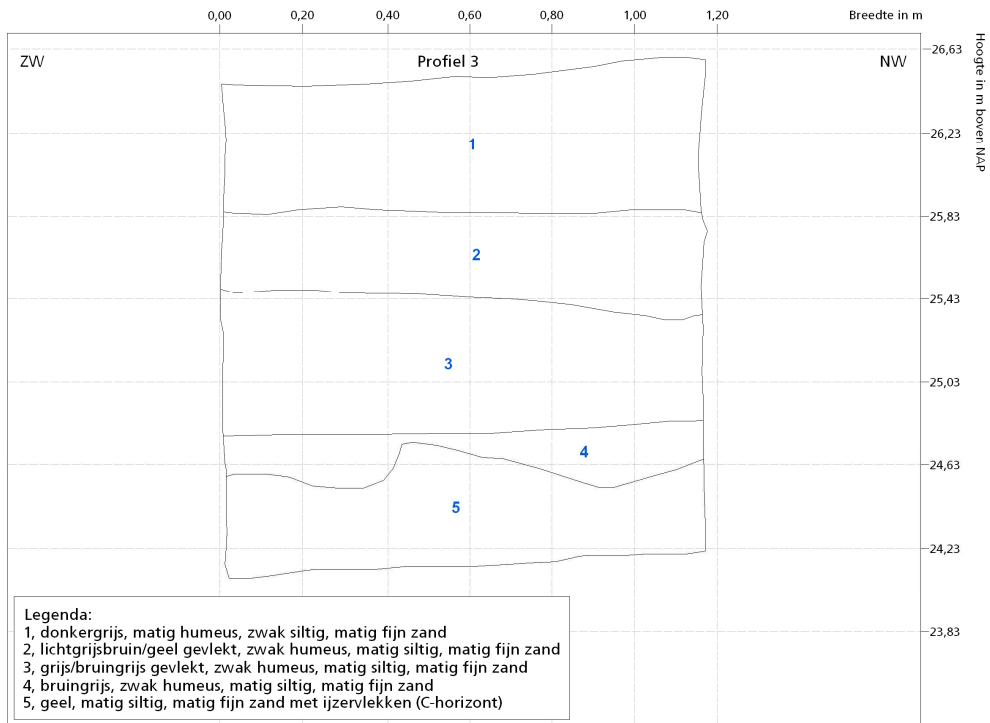
Werkput 2, profiel 1.

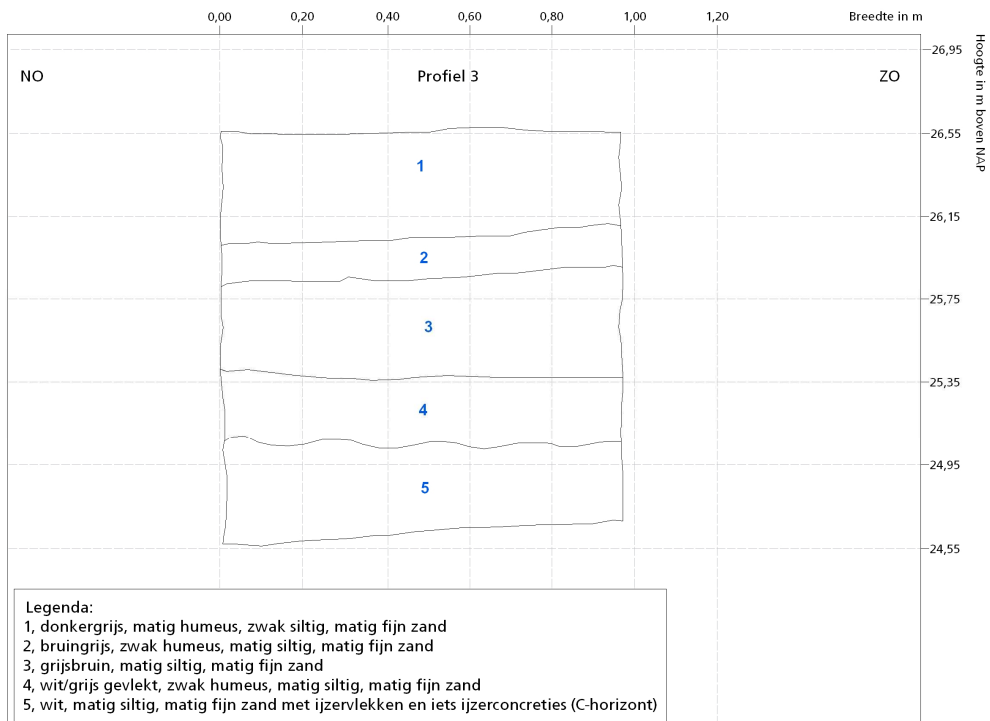
Werkput 2, profiel 2.

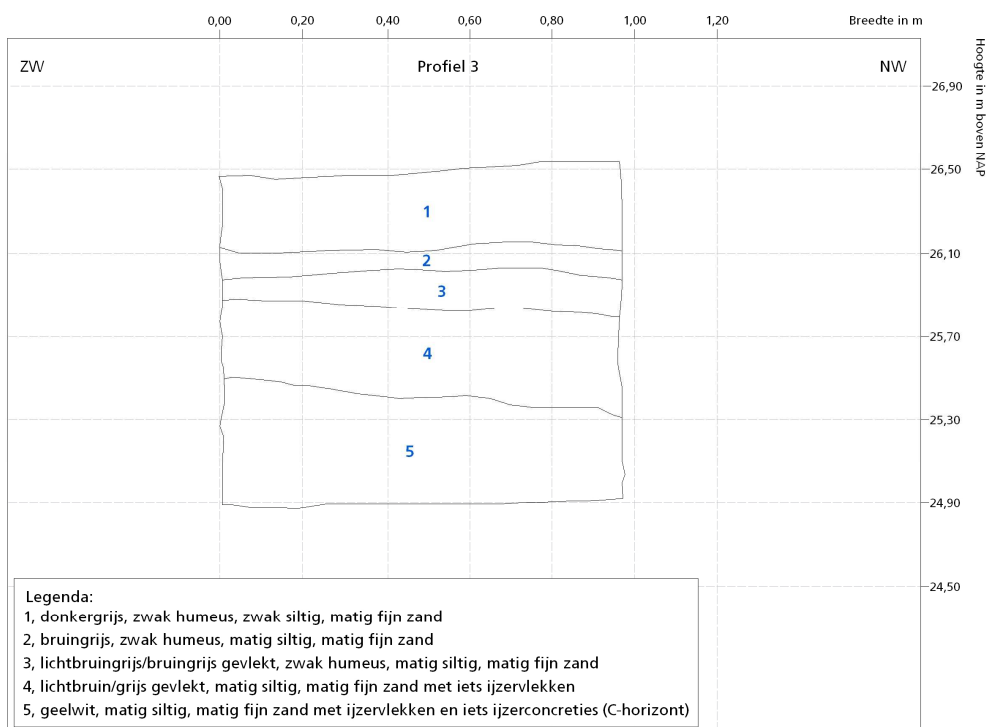
Werkput 2, profiel 3.

Werkput 3, profiel 1.

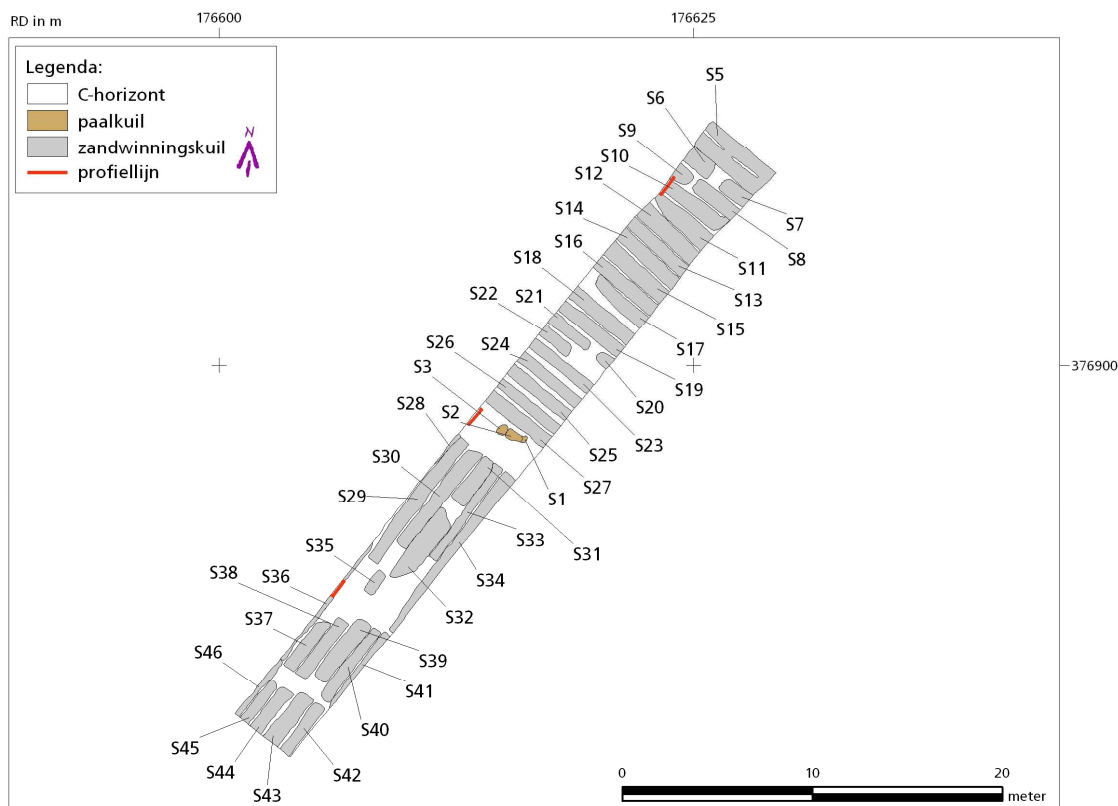

Werkput 3, profiel 2.

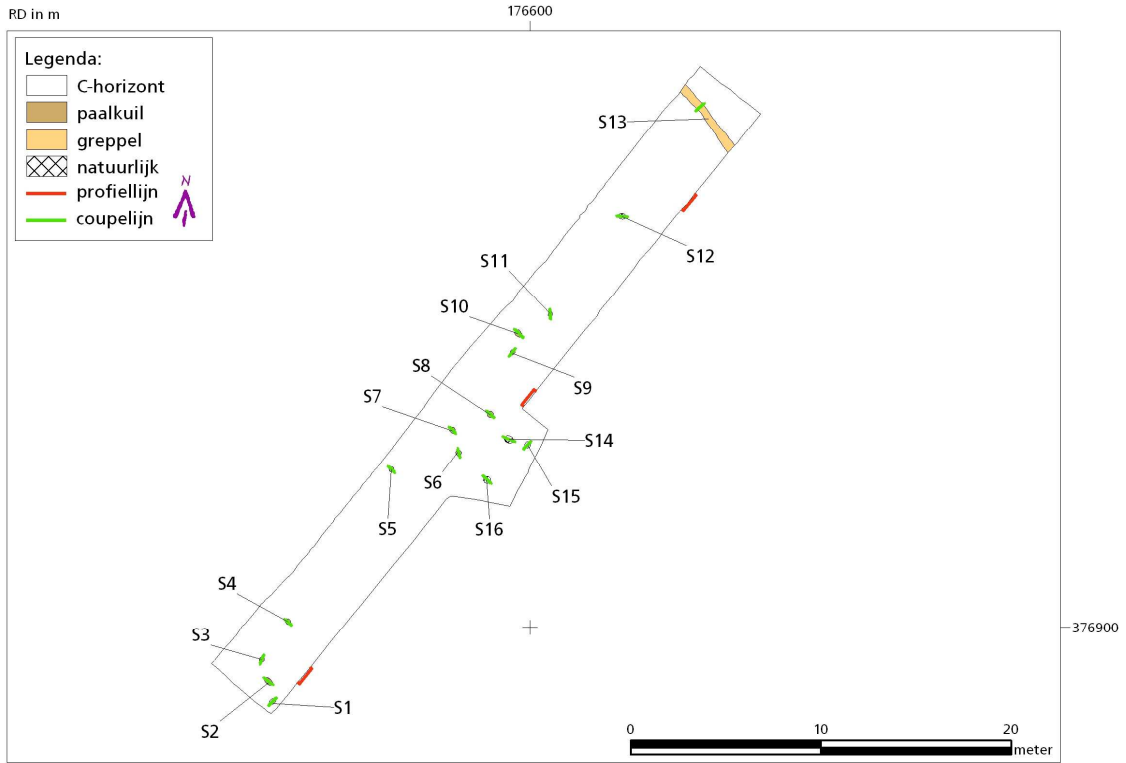

Werkput 3, profiel 3.

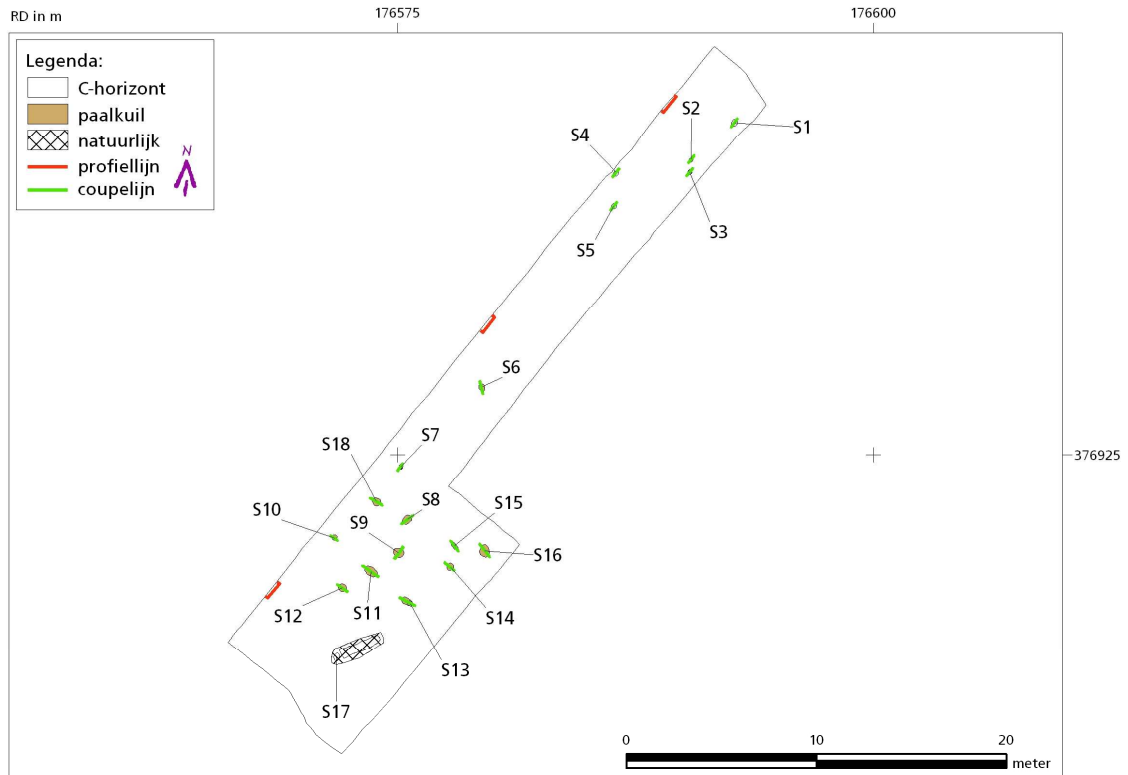
Bijlage 4: Vlaktekeningen

Werkput 1, vlak 1.

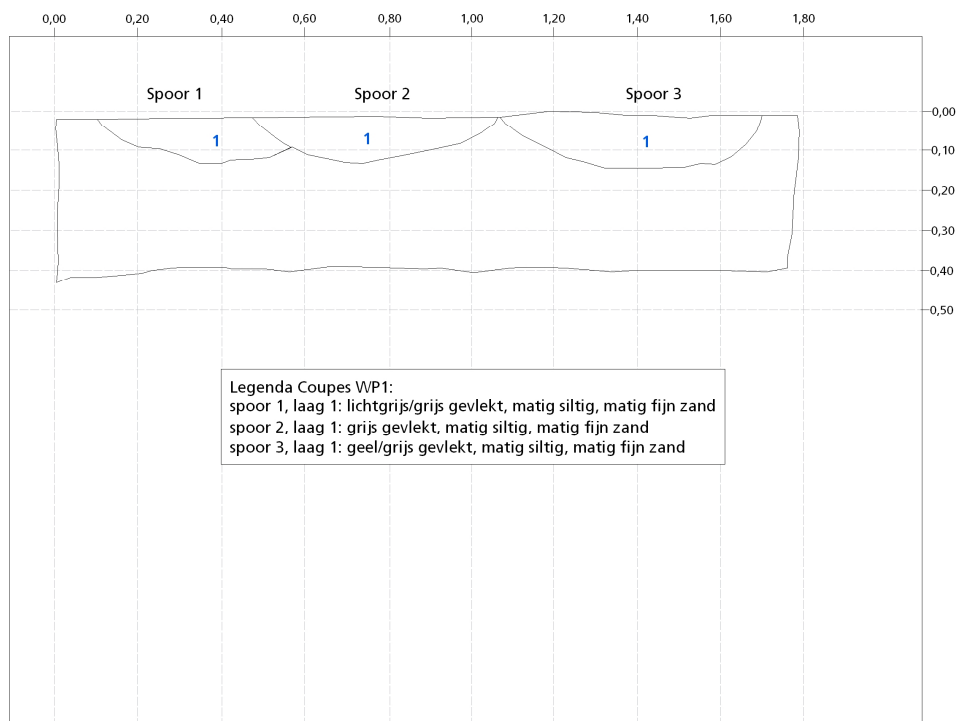

Werkput 2, vlak 2.

Werkput 3, vlak 1.

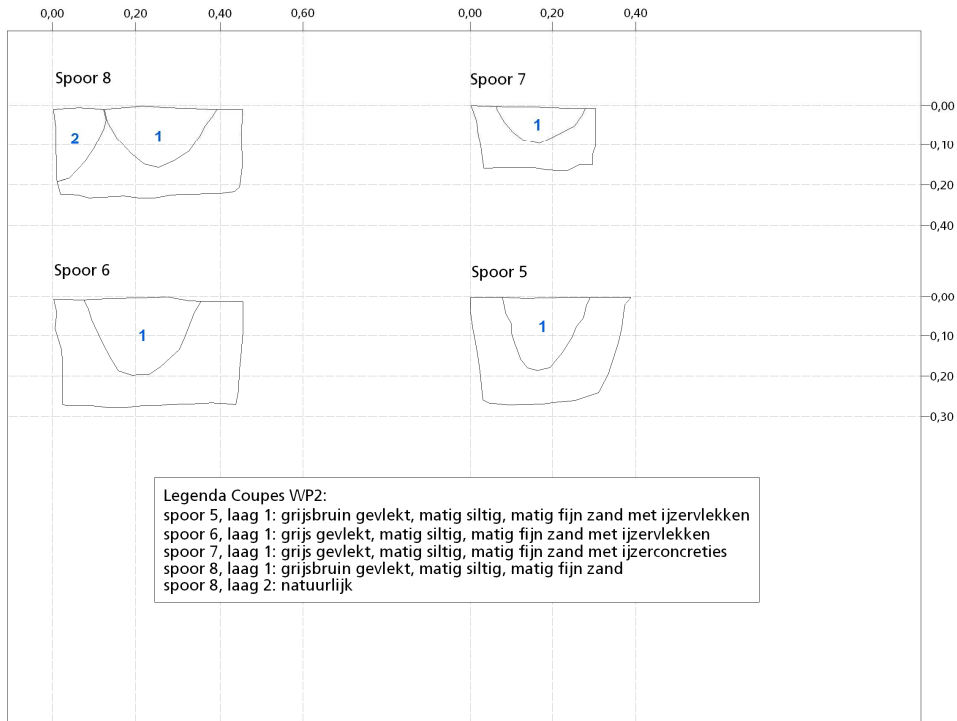
Bijlage 5: Coupes

Werkput 1, spoor 1, 2, 3.

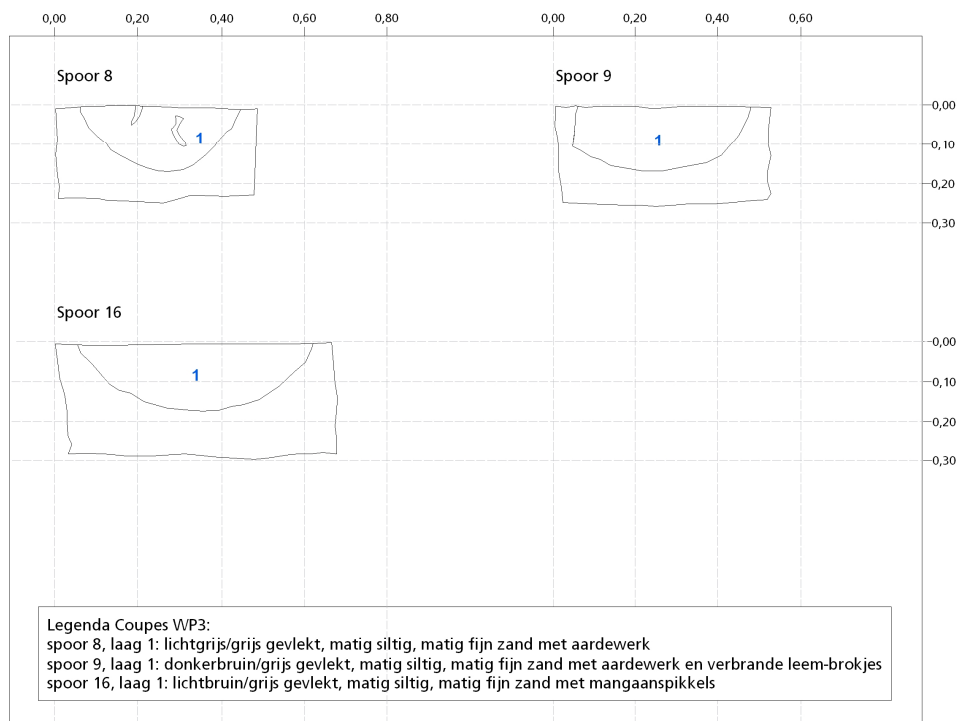
Werkput 2, spoor 2, 3, 4.

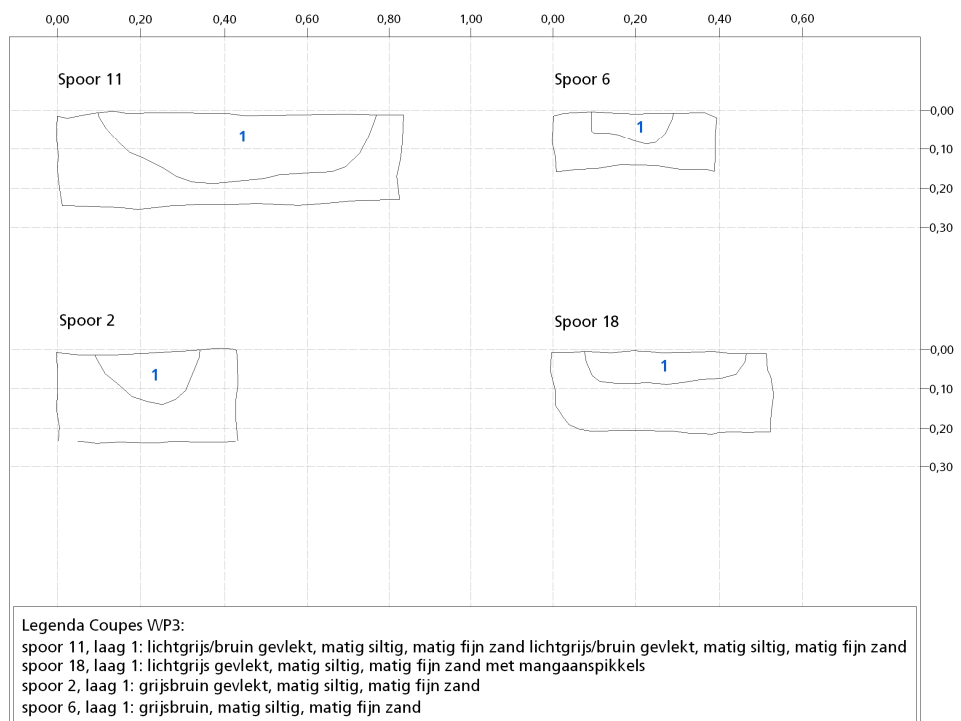
Werkput 2, spoor 5, 6, 7, 8.

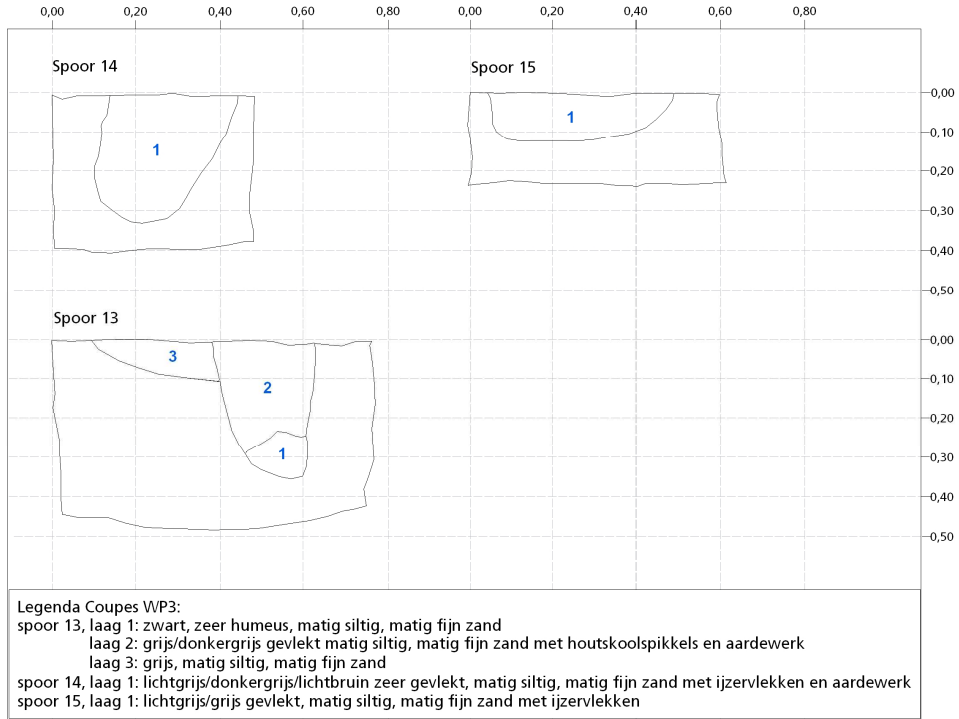
Werkput 2, spoor 9, 10, 11, 13.

Werkput 3, spoor 8, 9, 16.

Werkput 3, spoor 2, 6, 11 en 18.

Werkput 3, spoor 13, 14 en 15.

Bijlage 6: Sporenlijst

werkput	spoornr.	vlak	tekeningnr.	omschrijving	vondstnr.	monsternr.	associatie	NAP	diepte in cm -vlak	datering
1	1	1	1+2	pk				525	10	IJZ
1	2	1	1+2	pk				2525	12	IJZ
1	3	1	1+2	pk				2525	12	IJZ
1	4	1	1	zandwinningskuil				2507	20	(sub)R
1	5	1	1	zandwinningskuil				2507	25	(sub)R
1	6	1	1	zandwinningskuil				2505	28	(sub)R
1	7	1	1	zandwinningskuil				2505	8	(sub)R
1	8	1	1	zandwinningskuil	2			2506	2	(sub)R
1	9	1	1	zandwinningskuil				2506	4	(sub)R
1	10	1	1+2	zandwinningskuil	1			2502	18	(sub)R
1	11	1	1	zandwinningskuil				2502	12	(sub)R
1	12	1	1	zandwinningskuil				2500	12	(sub)R
1	13	1	1	zandwinningskuil				2500	20	(sub)R
1	14	1	1	zandwinningskuil				2500	10	(sub)R
1	15	1	1	zandwinningskuil				2500	6	(sub)R
1	16	1	1	zandwinningskuil				2496	4	(sub)R
1	17	1	1	zandwinningskuil				2496	4	(sub)R
1	18	1	1	zandwinningskuil				2497	6	(sub)R
1	19	1	1	zandwinningskuil				2497	6	(sub)R
1	20	1	1	zandwinningskuil				2497	2	(sub)R
1	21	1	1	zandwinningskuil				2498	2	(sub)R
1	22	1	1	zandwinningskuil				2498	4	(sub)R
1	23	1	1	zandwinningskuil				2498	6	(sub)R
1	24	1	1	zandwinningskuil				2498	6	(sub)R
1	25	1	1	zandwinningskuil				2498	6	(sub)R
1	26	1	1	zandwinningskuil				2498	4	(sub)R
1	27	1	1	zandwinningskuil				2498	6	(sub)R
1	28	1	1	zandwinningskuil				2494	10	(sub)R
1	29	1	1	zandwinningskuil	3			2493	10	(sub)R
1	30	1	1	zandwinningskuil	4			2493	20	(sub)R
1	31	1	1	zandwinningskuil				2490	8	(sub)R
1	32	1	1	zandwinningskuil				2490	10	(sub)R
1	33	1	1	zandwinningskuil				2490	4	(sub)R
1	34	1	1	zandwinningskuil				2490	26	(sub)R
1	35	1	1	zandwinningskuil	5			2494	10	(sub)R
1	36	1	1	zandwinningskuil				2494	6	(sub)R

werkput	spoornr.	vlak	tekeningnr.	omschrijving	vondstnr.	monsternr.	associatie	NAP	diepte in cm -vlak	datering
1	37	1	1	zandwinningskuil				2494	4	(sub)R
1	38	1	1	zandwinningskuil				2497	6	(sub)R
1	39	1	1	zandwinningskuil				2497	10	(sub)R
1	40	1	1	zandwinningskuil				2497	10	(sub)R
1	41	1	1	zandwinningskuil				2497	10	(sub)R
1	42	1	1	zandwinningskuil				2494	6	(sub)R
1	43	1	1	zandwinningskuil				2494	2	(sub)R
1	44	1	1	zandwinningskuil				2494	6	(sub)R
1	45	1	1	zandwinningskuil				2494	4	(sub)R
1	46	1	1	zandwinningskuil				2494	8	(sub)R
2	1	1	1	natuurlijk				2575	*	*
2	2	1	1+2	pk				2545	10	IJZ
2	3	1	1+2	pk				2544	8	IJZ
2	4	1	1+2	pk				2543	10	IJZ
2	5	1	1+2	pk				2544	18	IJZ
2	6	1	1+2	pk				2548	20	IJZ
2	7	1	1+2	pk				2548	10	IJZ
2	8	1	1+2	pk				2548	14	IJZ
2	9	1	1+2	pk				2549	14	IJZ
2	10	1	1+2	pk	10			2556	14	IJZ
2	11	1	1+2	pk	9			2554	12	IJZ
2	12	1	1	natuurlijk				2559	*	*
2	13	1	1+2	greppel	8			2571	16	ME
2	14	1	1	natuurlijk				2543	*	*
2	15	1	1	natuurlijk				2543	*	*
2	16	1	1	natuurlijk				2543	*	*
3	1	1	1	natuurlijk				2570	*	*
3	2	1	1+2	pk				2560	12	IJZ
3	3	1	1+2	natuurlijk				2555	*	*
3	4	1	1	natuurlijk				2552	*	*
3	5	1	1	natuurlijk				2569	*	*
3	6	1	1+2	pk				2556	8	IJZ
3	7	1	1	natuurlijk				2559	*	*
3	8	1	1+2	pk	11			2558	16	IJZ
3	9	1	1+2	pk	12			2556	16	IJZ
3	10	1	1	pk				2557	4	IJZ
3	11	1	1+2	pk	16			2557	18	IJZ
3	12	1	1	pk				2554	6	IJZ

werkput	spoornr.	vlak	tekeningnr.	omschrijving	vondstnr.	monsternr.	associatie	NAP	diepte in cm -vlak	datering
3	13	1	1+2	pk	6+14			2564	34	IJZ
3	14	1	1+2	pk	7+13			2565	32	IJZ
3	15	1	1+2	pk				2565	12	IJZ
3	16	1	1+2	pk				2564	16	IJZ
3	17	1	1+3	natuurlijk?	15			2562	*	*
3	18	1	1+2	pk				2556	8	IJZ

Bijlage 7: Vondstenlijst

vondstnummer	put	vak	vlak	spoor	laag	abr	globaal	specifiek	materiaal	soort	type	aantal	fragment	opmerkingen	herkomst	dateringen
1	1		1	10		KER	KER	AWG?	keramiek			3		aanleg vlak		IJZ
2	1		1	8		KER	KER	AWH	keramiek			1		aanleg vlak, verbrand		IJZ
3	1		1	29		KER	KER	AWG	keramiek	steengoed		1		aanleg vlak		1550-1650
4	1		1	30		KER	KER	AWG	keramiek	roodbakkend		1		aanleg vlak		1350-1650
5	1		1	35		KER	KER	BOUWMATERIAAL	keramiek	baksteen		1		aanleg vlak		1600-2000
6	3		1	13		KER	KER	AWH	keramiek			3		aanleg vlak, verbrand		IJZ
7	3		1	14		KER	KER	AWG	keramiek			1		aanleg vlak, knaagsporen?		IJZ
8	2		1	13		KER	KER	AWG	keramiek	kogelpot		1		coupe		850-1200
9	2		1	11	2	KER	KER	AWH	keramiek			1		coupe, knaagsporen?		IJZ
10	2		1	10		KER	KER	AWH	keramiek			1		coupe		IJZ
11	3		1	8		KER	KER	AWH	keramiek			8		coupe, verbrand		IJZ
11	3		1	8		KER	KER	AWH	keramiek	spinklos		1		coupe		IJZ
11	3		1	8		SXX	SXX	SXX	natuursteen			1		coupe		
12	3		1	9		KER	KER	AWH	keramiek			1		coupe, besmeten		IJZ
13	3		1	14		KER	KER	AWH	keramiek			2		coupe		IJZ
13	3		1	14		SXX	SXX	SXX	tefriet			1		coupe	Eiffel	
14	3		1	13	2	KER	KER	AWH	keramiek			1		coupe		IJZ
15	3		1	17		KER	KER	AWH	keramiek			2		afschaven spoor		IJZ
16	3		1	11		KER	KER	AWH	keramiek	spinklos		1		afwerken		IJZ

Bijlage 8: Overzicht archeologische perioden

Periode		Code
Paleolithicum	Tot 8800 vC	PALEO
Paleolithicum Vroeg	Tot 300.000 C14	PALEOV
Paleolithicum Midden	300.000 - 35.000 C14	PALEOM
Paleolithicum Laet	35.000 C14 – 8800 vC	PALEOL
Mesolithicum	8800 – 5300 vC	MESO
Mesolithicum Vroeg	8800 – 7100 vC	MESOV
Mesolithicum Midden	7100 – 6450 vC	MESOM
Mesolithicum Laet	6450 – 5300 vC	MESOL
Neolithicum	5300 – 2000 vC	NEO
Neolithicum Vroeg	5300 – 4200 vC	NEOV
Neolithicum midden	4200 – 2850 vC	NEOM
Neolithicum Laet	2850 – 2000 vC	NEOL
Bronstijd	2000 – 800 vC	BRONS
Bronstijd Vroeg	2000 – 1800 vC	BRONSV
Bronstijd Midden	1800 – 1100 vC	BRONSM
Bronstijd Laet	1100 – 800 vC	BRONSL
IJzertijd	800 – 12 vC	IJZ
IJzertijd Vroeg	800 – 500 vC	IJZV
IJzertijd Midden	500 – 250 vC	IJZM
IJzertijd Laet	250 – 12 vC	IJZL
Romeinse Tijd	12 vC – 450 AD	ROM
Romeinse Tijd Vroeg	12 vC – 70 AD	ROMV
Romeinse Tijd Midden	70 – 270 AD	ROMM
Romeinse Tijd Laet	270 – 450 AD	ROML
Middeleeuwen	450 – 1500 AD	XME
Middeleeuwen Vroeg	450 – 1050 AD	VME
Middeleeuwen Vroeg A	450 – 525 AD	VMEA
Middeleeuwen Vroeg B	525 – 725 AD	VMEB
Middeleeuwen Vroeg C	725 – 900 AD	VMEC
Middeleeuwen Vroeg D	900 – 1050 AD	VMED
Middeleeuwen Laet	1050 – 1500 AD	LME
Middeleeuwen Laet A	1050 – 1250 AD	LMEA
Middeleeuwen Laet B	1250 – 1500 AD	LMEB
Nieuwe Tijd	1500 – heden	NT
Nieuwe Tijd A	1500 – 1650 AD	NTA
Nieuwe Tijd B	1650 – 1850 AD	NTB
Nieuwe Tijd C	1850 – heden	NTC
Onbekend		XXX

Bijlage 9: Overzicht geologische perioden

Perioden				Ouderdom*		
Kwartair	Holoceen	Laat-Holoceen		Subatlanticum	0	
		Midden-Holoceen		Subboreaal	2.900	
				Atlanticum	5.000	
		Vroeg-Holoceen		Boreaal	8.000	
				Preboreaal	9.000	
	Pleistoceen	Laat-Pleistoceen	Weichselien	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Jonge Dryas	10.150
					Allerød	10.950
					Oude Dryas	11.900
					Bølling	12.100
				Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	12.450	
		Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	73.000			
			Eemien	115.000		
		Midden-Pleistoceen	Saalien	130.000		
			Holsteinien	370.000		
			Elsterien	410.000		
				475.000		
			Cromerien	850.000		
	Vroeg-Pleistoceen		Bavelien	1.100.000		
			Menapien	1.200.000		
		Waalien	1.500.000			
Eburonien		1.800.000				
Tiglien		2.450.000				
Pretiglien	2.600.000					
Tertiair	Plioceen		5.300.000			
	Mioceen		23.000.000			
	Oligoceen		34.000.000			
	Eoceen		56.000.000			
	Paleoceen		65.000.000			

* in oa C14-jaren. Bron: Berendsen 2004